

279803

ANUL V. — 1914.

NUMĂRUL 3—4.

REVISTA POLITICĂ ȘI LITERARĂ

DIRECTOR-PROPRIETAR-EDITOR: AUREL CIATO.

0 0 0

BLAJ—BALÁZSFALVA.

0 0 0

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SUMARUL:

- Aurel Ciato În chestia împăcării româno-maghiare.
Octav. Minar Umbra lui Christ (dramă într'un act).
P. Papazissu Puterea iubirii (poezie).
H. Stahl Smântâna laptelui și craterele lunare
(o explicare a orografiei lunare sub
formă glumeață).
P. Papazissu Cântec (poezie).
N. Mișăescu-Nigrim Baba groasa (nuvelă).
Nichifor Crainic Balada Austrului (poezie).
I. Pop Florantin Ortografia conform regulilor acade-
miei române.
P. Dulfu Turcul viteaz (Cântul XIII. din Gruia
lui Novac).
I. Corbu Săpături la centrul pământului.
Nichifor Crainic Lacul (poezie).
George Gregorian Sonet (poezie).
a. c. Note politice (Cauzele eșuării trata-
tivelor dintre contele Tisza și
Români; Revizuirea constituției
române).

Bibliografie; Redacțional.

Revista politică și literară.

Director-proprietar-editor: AUREL CIATO.

Cu colaborarea domnilor:

Ioan Agârbiceanu, Aurel P. Bănuțiu, Lucian Bolcaș, Dr. Caius Brediceanu, Alexandru Ciura, Maria Cunțan, P. Dulfu, N. Dunăreanu, Ion Gorun (Al. Hodoș), Dr. M. Grigorovitză, I. Pop Florantin, Dr. Vasile Hâncu, Dr. Casiu Maniu, Dr. Iuliu Maniu, A. Melin, Dr. Vasile Meruțiu, Corneliu Moldovan, Dr. Valer Moldovanu, D. Nanu, Dr. Voicu Nițescu, Vasile C. Osvadă, Horia P. Petrescu, Aurel C. Popovici, Ionel Pop, Mihail Sadoveanu, Dr. Ioan Scurtu, Dr. Ștefan Pop, Dr. Ioan Rațiu, Liviu Rebreanu, Luca Rusu, M. Străjanu, Gavril Todica, Dr. Al. Vajda, Dr. Ioan Vajda. =====

Condițiile de abonare:

Costul abonamentului pe un an întreg 12 coroane
Costul abonamentului pe 1/2 an 6 coroane
In România și străinătate, pe un an întreg . 20 coroane
In România și străinătate, pe 1/2 an 10 coroane

Colecția completă de pe anul II. de apariție a »Revistei Politice și Literare« conținând un bogat și variat material științific, politic și literar din peana celor mai distinși scriitori ai noștri, pe o extensiune de 354 pagini, se poate procura la dl *Traian Novac*, comerciant în Blaj, pentru prețul de numai 16 coroane.

Colecția completă de pe anul III. de apariție a »Revistei Politice și Literare« pe o extensiune de 372 pagini, se poate procura la dl *Traian Novac*, comerciant în Blaj, pentru prețul de 12 coroane.

Colecția completă de pe anul IV. de apariție a »Revistei Politice și Literare« se poate procura la dl *Traian Novac*, comerciant în Blaj, pentru prețul de 8 cor.

La redacția „Revista Politică și Literară” se poate comandă:

„Note și reflexiuni la situația politică a românilor din regatul ungar” de Aurel Ciato. — Prețul unui exemplar 1 coroană + 10 fileri porto postal.

Revista politică și literară

Redacția și Administrația:
Baj — Balázsfalva (Ungaria).

Abonamentul anual 12 cor.
In România și străinătate 20 cor.

In chestia împăcării româno-maghiare.

Încă în vara an. 1909, s'a scris în corpul acestei reviste următoarele:

„Oricum să luăm lucrurile, întorsătura, ce s'a făcut în politica externă prin întâlnirea dela Reval, apoi succesul diplomatic al monarhiei noastre în conflictul cu Sârbia, și mai ales, recunoașterea aliaților și prietinelor fideli, cari au trecut nu se poate mai strălucit prin proba de foc într'o vreme de mare pericol pentru Austro-Ungaria, iată, tot atâtea cauze, cari vor solicita o închegare a forțelor pe considerațiuni mai echitabile, cari vor atrage cu siguranță atențiunea puterilor interesate și asupra elementului românesc și a valorii sale... O armă puternică, de care se folosiau adversarii noștrii politici în contra noastră eră și acuza, ce ni-se aducea, că am nutri tendențe de separațiune, tendențe iredentiste. Politica persistentă însă de pace și moderațiune a tuturor guvernelor române iar acum, în timpul conflictului Austro-Sârb, proba atât de eclatantă a sentimentelor și intențiunilor noastre, au șters și umbra oricărei îndoeli în ce privește loialitatea vrednică de încredere a neamului românesc.

— Înălăturată astfel cea mai principală cauză, pentru care am avut așa de mult de a suferi, se va prețui și valoarea elementului românesc cu o mai dreaptă măsură. Și nenumăratele articole și studii, câte s'au scris în ultimul timp în presa germană și austriacă asupra importanței României și a rolului, ce ar putea să-l aibă alături de monarhia noastră într'o eventuala conflagrație europeană, dovedesc cu prisosință și încrederea ce am câștigat, și aprecierea tot mai mult a forței, ce reprezentăm. Recunoscută însă odată puterea elementului românesc în adevărata sa valoare, chestia noastră

națională, nu va fi privită ca o chestie internă a Ungariei, ci ea se va prefăce într'o chestiune internațională, căci zace în interesul puterilor aliate să nu înstrăineze dela sine un neam, care într'un caz de conflict european le-ar putea face servicii incalculabil de pretioase. Și e probabil că tocmai Germania, care astăzi e mai izolată între puteri, va grăbi să provoace o soluție, căci ce va aduce ziua de mâne nu se poate ști, dar foarte ușor se poate întâmplă, că locul discursurilor înflăcărare patriotice să l ia argumentația, ce o împoacă gura tunurilor „Krupp“. Și bărbații de stat ai Germaniei și Austriei nu pot fi așa miopi să nu vadă, că România, pe lângă toate simpatiile ei, ușor poate să cedeze opiniei publice alarmate de suferințele noastre și să cadă în brațele Rusiei. Mai ales, că nici Rusia nu mai prezintă azi acel pericol pentru România, ce eră înainte vreme; mai ales, că și Rusia, astăzi mai mult ca ori și când ar ști să aprecieze și desigur ar ști să și remunereze o alianță de arme cu România, — așa că toate aceste motive vor îndemna pe cei cari trebuie să calculeze cu factori reali, ca să revină cu o oră mai curând la opera lor din 1867 și să repare ce au făcut rău atunci. Și că vor reveni transpiră din scrisesele unui mare ziar german: „Deutsche Tageszeitung“, a cărui cuvânt în chestii politice este hotărîtor în Germania, care reprezintă nu numai pe agrari și conservatori, ci și politica oficială a imperiului. Ocupându-se acest ziar de chestiile noastre într'un articol intitulat: „Die ungarische Frage in reichsdeutscher beleuchtung“ — scrie în introducere: „Chestia ungară este în acelaș timp o chestie germană și încă germană-imperialistă. Colo jos între Pojon și Brașov se prepară lupta mare a popoarelor; cine observă bine, poate să vadă deja

primele începuturi; nici aceste nu sunt totdeauna fără vărsări de sânge. — Trece apoi la chestia însăși și concludă, că singura soluție posibilă este constrângerea elementului maghiar la înțelegere cu naționalitățile. Pe ce cale? — Răspunde tot foaia amintită: „Va fi problema unei viitoare operațiuni diplomatice, ca aici să făptuească un act hotărîtor“...

Că a urmat aceasta intervențiune, de care face amintire ziarul german, — nu putem să știm cu siguranță. Tot ce putem ști este, că în urma evenimentelor, ce de atunci încoace s'au succedat, s'au mai adaus la considerațiunile înșirate încă alte două momente de o deosebită importanță, cari ne dau dreptul să bănuim, că totuș încercările de împăciuire ale dlui Tisza nu sunt numai efluxul unei generoase impulsuni de noblețe.

Primul moment este *triumful naționalismului*, care se poate semnală ca cel dintâiu succes al luptelor din Balcani, triumf, în fața căruia și până acum au trebuit să se pituleze anumite ficțiuni de stat, și în fața căruia se vor prăbuși cu siguranță toate acele teze false doctrinare, cari călăuzesc încă cu o mașinală uniformitate și state și națiuni. Al doilea moment este *hotărîrea*, prin care regatul român a știut să se smulgă de sub tutela Austriei, dovedind că nu înțelege să susțină o alianță chiar și cu prețul intereselor sale proprii și dovedind mai ales, că vrea să fie liberă pe acțiunile sale.

Când ne aducem aminte până la ce grad ajunsese România să fie afiliata Austriei și a triplei alianțe, cât de mult s'au angajat bărbații de stat ai României pentru această politică, încât până și elevii de liceu își știau invoca exact cu aceeaș frază pericolul cel mare al „valurilor slavismului, cari bat la țermurii României“, atunci numai vom înțelege ce desiluzii mari au putut să-i determine pe diriguitorii politicei românești

să iă o astfel de hotărîre eroică și numai atunci vom ști aprecia cu adevărat însemnătatea acestui act.

Când ne cugetăm apoi la *siguranța*, cu care se calculă în cercurile triplei alianțe pe sprijinul României în orice împrejurări, încât și Maghiarii noștrii se crdeau la adăpost de orice răspundere și se simțiau chiar încurajați în tendențele lor prin neclintita fidelitate a tinerului regat, ba nu odată s'a întâmplat ca desinteresata loialitate a fraților noștrii să ne-o prezinte ca o desavuare a străduințelor și aspirațiunilor noastre, — când ne cugetăm, că aceasta siguranță s'a spulberat ca prin farmec prin gestul conștient și bărbătesc, ce li-s'a trimis pe neașteptate din București — nu ne putem îndoii, că cei cari țin în mână firul politicei externe la Viena și Berlin, se vor fi simțit îndemnați să-și revizuiască binișor bilanțul, și vor fi aflat atunci, că pentru a-l încheia definitiv le mai lipsește o poziție: *mulțumirea Românilor din regatul ungar!*

Nu, pentrucă Românilor le-ar fi crescut apetitul pe urma glorioasei campanii din Bulgaria, de care cu atâta frivolitate își bat joc gazetarii maghiari, ca și când nu ne-am aveă și noi partea noastră de glorie în insula Ada-kaleh, ei pentrucă prin politica de duplicitate, ce a manifestat Austria față de România în conflictul balcanic și mai ales, prin ura sălbatică, cu care presa maghiară a urmărit succesele acestui stat, — România și-a pierdut toată încrederea în impetuosul său protector și ca *urmare a acestei neîncrederi* nu mai voește să *suspende* resolvirea chestiei noastre naționale, de care întotdeauna s'a interesat, ci dorește să i-se *anticipese* garanțiile printr'o justă soluțiune.

Aceasta-i singura discernere logică posibilă din complexul ultimelor evenimente și frământări și tocmai pentru

aceea ori cât ar nega dl Tisza, noi nu putem crede că încercările dsale de împăciuire, fie ele sincere ori nu, ar fi cu totul independente de dispoziția, ce actualmente domnește în toate cercurile politice ale regatului român, și că nu ar fi în nici o conexiune cu schimbările produse în raporturile de politică externă. Dar când ne mărturisim aceasta credință, desigur nu o facem cu intenția de a jubila.

Dacă e un netăgăduit câștig că chestia noastră națională s'a ridicat în planul preocupărilor puterilor europene, nu mai puțin adevărat este, că în aceeaș măsură ne-ar putea fi și un dezavantaj, întrucât s'ar putea întâmpla să ponderăm numai cât balastul intereselor străine.

O minje aruncată și de unul și de altul dupăcum interesele momentane le cer, interese, ce pot să se schimbe rămânând numai biata minge în joc. Iată, pentruce nu putem jubila, ci trebuie să ne îngrijim cu toată serioșitatea ca în nouile orientări, ce ni-se impun, să nu pierdem din vedere această latură a chestiunii noastre naționale și în măsura cerută să ne lărgim câmpul cercetărilor și activității noastre politice.

Că Maghiarilor nu le convine această nouă fază, în care a intrat chestiunea noastră națională, este lesne de înțeles. Cu toate că numai dela ei atârnă ca din chestiune internațională cum se prezintă azi, să o prefacă în timp de 24 ore într'o chestiune pur internă. N'au decât să ne asigure astfel de libertăți, încât să nu mai aibă nimeni motiv ori pretext de a se amesteca în afacerile noastre interne. Și acesta ar fi și interesul Maghiarilor! Ei, dar aceasta nu convine visurilor lor imperialiste, nu cadrează cu enormele sacrificii și efortări, ce le-au făcut pentru a-și crea statul național maghiar prin contopirea noastră. Doar înși-și bărbații lor de stat și toată crema

intelectualilor lor o spun pe șleau că însăș existența noastră ca neam deschilinit o considera ca contrară intereselor națiunii. Iar faimosul Bánffy a concretizat în felul următor dogma, de care au să se țină Maghiarii: „Numai statele *naționale* au îndreptățire la viață; statul, care nu știe să *devină* național, ci rămâne cu caracteru-i poliglot, nu are viitor“. Căci oamenii aceștia dupăce și-au pierdut cu totul simțul realității, sunt absolut incapabili de a-și face o judecată logică. Rezultatul *real* alor o mie de ani i-ar fi putut convinge, că maghiarizarea este imposibilă, — *logica* sănătoasă ar trebui să-i învețe, că din premisă lui Bánffy că „numai statele naționale au îndreptățire la viață“ nu se poate concluda că statul trebuie să *devie* național, ci singura concluzie posibilă este, că: naționalitatea este cauza eficientă, iar statul efect al acestei cauze, prin urmare că *naționalitatea este mai presus de formele de stat!* Stabilit acest adevăr, ar trebui să nu mai risce afirmațiuni, cari nu pot fi în interesul lor, ci să recunoască ceea ce există aievea și să se conformeze întocmai.

Ei dar, când educația în acest sens se face de pe băncile școlii, când dela înălțimea catedrei universitare se propăduesc astfel de idei și sunt susținute cu fel și fel de sofisterii, de țise ridică părul măciucă, — atunci nu e mirare dacă opinia publică maghiară de azi se tulbură când numai aude că s'ar putea chema la viața sa proprie și neamul românesc. Aici sunt zădarnice ori și ce argumente, aici înzădar invoci arsenalul întreg al intereselor comune, interesele monarhiei, interesele lor proprii, ei se lapadă cu cerbicoșie de toate și țipă ca din gura șerpelui, că nu-și pot chinui fără supărare prada.

Interesele noastre comune cu ale lor?.. Nu-i adevărat! Da, erau comune,

până când se îmbătau cu ilusia — product al orgoliului specific-maghiar — că biata Românie trăiește numai din grația lor, că ea trebuie să se simtă atâta de îndatorate pentru înalta protecție, ce i-s'a acordat de a purta trena politicei austro-ungare, încât nu numai nu are cuvânt să se intereseze de soarta noastră, dar e bună bucuroasă să ne arete ea însaș cu degetul calea spre robie.

Nu s'a profitat de decorarea lui Jeszenszky pentru a mântui aparența, că statul român aprobă politica ce o aplică guvernele maghiare față de noi? Nu s'a încercat în era lui Bánffy ca prin intermediul bărbaților de stat români, să ne înduplece la renunțarea programului nostru național și să ne seducă pentru așa zisa „politică de îndulcire“? Ei da, până când guvernele române — admit, că în bună credință — le făceau servicii atât de prețioase Maghiarilor, vor fi crezut și ei, că interesele ne-ar putea fi comune. Acum însă, când din România li-se spune respicat, că nimeni în largul țării românești nu înțelege ca de dragul prietniei austro-ungare să se deintereseze de soarta noastră, cari suntem lăsați cu totul pradă *molohului* maghiarizării, acum nici vorbă de interese comune, ci din contră „tot interesul României este în contra Austro-Ungariei“ și „tot interesul Maghiarilor în contra României“! »*Noi sau ei*«, aceasta-i alternativa ce o pune triplei alianțe presa maghiară!

Interesele Maghiarilor comune cu ale Austriei și ale triplei alianțe? O, nu! Că Bismarck este autorul dualismului austro-ungar, că mâna liberă în cele interne cu cruțarea Germanilor este tot cadoul lui Bismarck dat heghemonilor noștri, ce are a face? Dacă nu-și pot ei duce înainte politica de maghiarizare după gustul lor, atunci nici un interes nu-i mai leagă de această triplă alianță,

o, atunci piară chiar și Austria, nădejdea mântuirii maghiare este doar într'un nou Solferino. Și pentru ca să probeze, că nu sunt legați cu cercuri de fier de domnia habsburgică ne servesc și cu exemple strălucite din istoria lor. Astfel „Magyarország“ scrie într'un articol cu datul 25 Martie între alte expectorațiuni următoarele: „— și nu odată amărăciunea extremă a împins maghiarimea, ca aievea să se alieze cu dușmanii Habsburgilor. Au făcut-o aceasta marii principi ardeleni, Bocskay, Bethlen, G. Rákoczi, cari s'au aliat în contra casei apăsătoare a Austriei cu Englezii, Holandezii, Svedienii. Maghiarii cu sufletul cel mai curat, cu cel mai nobil sentiment, cum a fost Thököly Imre, au fost gata să se alieze cu nimicitorul independenței Ungariei, cu Turcii, numai să elibereze națiunea maghiară de sub jugul insuportabil austriac. — Regii Franciei, când purtau războiul cu Habsburgii totdeauna s'au năzuit să se alieze cu maghiarimea nemulțămăită, Francisc Rákócy i-a fost aliat lui Ludovic XIV și chiar și lui Petru cel Mare, țarul Rusiei. Și când după lupta pentru libertate din 1848, Austria iarăș a domnit arbitrar asupra Ungariei, când chestia maghiară a devenit de nou o chestie europeană, toți câți s'au încurcat în lupte cu Austria, Francezi, Italieni, Pruși, toți au uzat de nemulțămirea Maghiarilor pentru slăbirea Austriei și au căutat alianța națiunii maghiare prin intermediul lui Ludovic Kossuth“.

Ori să țină Maghiarii seamă doar de interesele *lor proprii*? — O, dar interesele *lor* nu sunt amenințate din nici o parte, singur poate din partea Austriei, care îi exploatează economicește și-i împiedecă în opera lor de maghiarizare. Incolo n'ar avea decât „cu mâna semn a face“, și toate neamurile din jurul lor, Ruși, Sârbi, Italieni, Ro-

mâni, ar grăbi într'un resuflet să ridice pe umeri superba alcătuire a „statului național maghiar“.

E trist dar adevărat, că întocmai ca indivizii, așa și popoarele, numai arareori procedează conform adevăratelor lor interese. Interesul *închipt* este în multe cazuri foarte departe de interesul *adevărat*, și state și națiuni, la cari temperamentul și fantazia au un rol covârșitor, ori cari nu posed o experiență politică îndestulătoare, se poate ușor întâmpla să se lase conduse de anumite dispoziții sufletești, cari să le abată cu totul dela linia de conduită ce le-ar fi dictată de calcularea rece și obiectivă a împrejurărilor.

Acesta este cazul Maghiarilor!

Ei nu pot să observe, că în jur de jurul lor pulsează o vieată istorică, care în dispoziția ei generală este în cel mai acut contrast cu toate tendințele maghiare și cu toată baza pe care stau, și dela care pornesc. Ei își închipuie, că așa cu ușurință, vor putea speria Viena și Berlinul și că numai decât vor fi lăsați să-și continue liber experiențele lor de maghiarizare pe contul nostru. Și poate își închipuie, că România, că poporul românesc întreg, în cele din urmă se va resemna și va accepta fără împotrivire, ca aproape 4 milioane de Români să fie sacrificați pentru a stămpăra nesățul unui popor nemulțămît cu sine însuș. Ce grozavă sinamăgire!

Dar ceace este mai copilăros în toată svârcolirea lor nervoasă, e ușurința cu care caută să se otore Rusiei, neținând seama, că propriamente ce urmări funeste ar avea pentru ei, când s'ar încercă aievea să se *realizeze* o asemenea apropiere. Ori nu cugetă Maghiarii, că în cazul, când s'ar trată serios chestiunea alipirii Maghiarilor de Rusia, României, care nu s'ar putea expune să fie atacată de jur împrejur — nu i-ar rămânea alta

de făcut, decât să grăbească *ea* a câștiga prietinia Rusiei și atunci ea va fi aceea, care va pune alternativa »*Noi sau ei*«, bine înțeles nu la Viena și Berlin, ci la Petersburg? Și cred oare Maghiarii, că Rusia contrar opiniei ei publice, contrar *idealului său istoric*, contrar intereselor proprii, ce pretinde că le are în Ungaria, va prefera pe o ceată de revoluționari maghiari alianței de arme a României și a Sârbiei? E imposibil, ca un cap, care cât de cât mai funcționează normal să poată plăsmui o asemenea absurditate.

Dar atunci alta trebuie să fie intenția acestei prese orbită de patimă și ură și nu apropierea de Rusia. Și intenția este evidentă, este chiar mărturisită, este: *îndepărtarea României dela tripla alianță*. O politică de „*va banche*“ ce-i drept, care însă dacă ar reuși după dorința lor, le-ar aduce cadou Moldova și ar putea da astfel mâna peste trupul Românilor moldovni cu ciangăii și jidanii din patria lui Dragoș. De sigur, nu au decât să stăruie în direcția lor! Fiecare popor are dreptul să-și făurească însuș soarta, dar fatal are să suporte și urmările tuturor actelor sale!

* * *

A trebuit să mă extind cam mult pentru a trată chestiunea așa cum este pusă, și pentru că — orice s'ar întâmplă — să se stabilească de cu bună vreme responsabilitățile. După aceste — bine înțeles — asupra jocului de-a împăcarea dlui Tisza ar fi puține de spus. Da, credem foarte bine, că dlui Tisza i-ar conveni să *ne declarăm împăcați cu actuala stare a lucrurilor!* Nici nu au avut doar altă țintă toate tratativele Dsale. Doar generoasa concesiune, ce ne-o pune în vedere dl Tisza, de a ne lăsa instruirea religiunii în limba mafeună, cred că nu se va găsi om în lumea întreagă, care să-și închipuie, că ar

fi un act ce să mulțamească aspirațiile unui neam!

O! Se înșală amar dl Tisza dacă își închipue după cum s'a exprimat în discursurile sale, că se va putea forma odată o *opinie publică* care în ăst chip să înțeleagă resolvirea diferendului românomaghiar! Și chiar de s'ar forma o astfel de opinie publică, mai puternic va fi *spiritul timpului*, care isvorit din *unitatea personală a omenirii* se va revărsa și va cuceri națiuni și indivizi deopotrivă și va stabili aceeaș dezvoltare paralelă chiar și în cercuri, cari astăzi nu stau unul cu altul în nici o legătură. Înainte de asta cu trei veacuri eră opinie publică intoleranța confesională, dar eră în spiritul timpului deja libertatea religiei, care deși nu s'a putut ridica la o înțelegere conștientă decât în mintea puținor aleși, totuș a rupt toate zăgazurile și a triumfat. Opinie publică este astăzi la Maghiari intoleranța națională. Vom vedea dacă este destul de tare ca să țină piept cu spiritul timpului.

Tot așa de curioasă ne pare aceea prefăcută naivitate a dlui Tisza, cu care concepe o depărtată soluție a chestiunii românești prin pacea și armonia, ce se va stabili în suflete și care în chip natural va crea echilibrul, care să mulțamească pe toți. Dacă ne-am lăsa în această nădejde, atunci desigur am merita cu tot dreptul porecla de „copil visător“, ce ne-a dat-o dl Tisza cu un gest de aristocratică bunăvoință. Dar în acelaș timp, am putea de pe acum să ne săpăm mormântul și să invităm pe toți câți îi privește, pe toți câți se ocupă de viața popoarelor, să vie și să studieze la fața locului simptoamele, între cari în zilele noastre își dă sufletul un neam. Da, înțelegem și noi, și am dori din toată inima să vedem înstăpânindu-se între noi armonia sufletească! Decât, noi nu înțelegem că această armonie sufle-

tească să creeze echilibrul, *ci că această armonie sufletească să fie urmarea firească a acelu echilibriu de forțe, care să reprezinte rezultanta adevărată a tuturor puterilor, cari se manifestă și cari se înrăuiesc împreună.* Dacă numai una din aceste puteri e împiedecată în libertatea sa de acțiune, atunci se dărapănă și armonia. Nu numai indivizii, ci și popoarele, trebuie lăsate să-și cultive și ceea ce e mai principal să-și valideze liber prin asociare și cooperare voluntară toate acele însușiri, înclinări și aptitudini, cari le sunt proprii, căci numai prin aceasta devin cu adevărat individualități armonice. Această ar trebui să o aibă în vedere dl Tisza, dacă dorește sincer o împăcare a Românilor. Ei, dar până când nu se renunță la idealul creării unui stat național maghiar este imposibilă orice discuție.

Se zice, că vremurile mari creiază oameni mari!

Să sperăm, că în cele din urmă și dintre Maghiari se va ivi un om, care ridicându-se deasupra dificultăților și amănuntelor zilei, care rupând cu tradiția, ce-i duce la pierzare, va ști concepe o astfel de politică, care numai le-ar asigura existența, dară le-ar putea aduce și avantajii încă nebănuite astăzi. Direcția pare a fi indicată, și ea pare a fi una și singură: o apropiere sinceră, fără nici un gând rezervat de România și Italia, cari împreună ar fi menite să atragă în sfera lor de interese confederația viitoare balcanică!

Vor ști ei să sacrifice pentru un ideal atât de mare și luminos, măruntele, dar nenumăratele beneficii, de cari usează azi în urma unor stări de lucruri nedrepte și arbitrare? Ori vor continua în orbirea lor să-și sape înșiși groapa? Se va vedea!

Pentru neamul românesc, desigur aceasta soluție ar fi cea mai acceptabilă numai pentru că ar cadra mai bine cu situația ce România ocupă astăzi sub raportul politicii sale externe, numai pentru că și-ar crea o bază mai naturală și cu atât mai tare pentru asigurarea independenței sale, ci și pentru că i-ar rămânea intact idealul, la care trebuie să aspireze.

Iar teama de iredentism, nu ar putea în acest caz să-i neliniștească pe Maghiari, căci mulțumiți fiind la noi acasă, vom fi desigur cu toții și Maghiari și Români destul de ocupați gândindu-ne la apărarea proprie, decât să ne aventurăm în acțiuni, cu cari am putea risca totul. Apoi, multele și variile probleme, ce ni-s'ar deschide, ar fi desigur în măsură să ne reclame toată energia și să satisfacă și ambițiile cele mai înalte. De altfel, Maghiarii, în loc să se lase speriați de fantezme neexistente și în loc de-a încerca să sperie pe alții, ar proceda cu mult mai cuminte, dacă s'ar nizu să pătrundă esența cestiunii românești și să studieze atât din practica politicii românești, cât și din teoriile autorilor români felul cum noi contemplăm viitorul Orientului. Iată, spre pildă ce scrie încă la an. 1876 marele Eminescu în aceasta privință: „Nu veleitățile unei vieți de stat mai mult s'au mai puțin precare, ne deșertăciunea sgomotului în istorie este lucrul, pe care-l voim... Dar ceea ce voesc Românii să aibă e libertatea spiritului și conștiinții lor în deplinul înțeles al cuvântului. Și fiindcă spirit și limbă sunt aproape identice, iar limba și naționalitatea asemenea, se vede ușor, că Românul se vrea pe sine, își vrea naționalitatea, dar aceasta o vrea deplin«. Și într'alt loc: „Ni-se pare evident că viitorul Orientului este o confederație de popoare, în

care egalitatea naționalităților și limbilor, pe orice teritoriu se vor afla ele, va fi lucru principal, iar formațiunile de state lucru secundar“.

De altă parte, tot așa de cuminte ar proceda Maghiarii dacă înainte de ce ar proclama propaganda pentru o apropiere de Rusia, ar studia tot așa de serios care este idealul istoric al uriașei puteri dela Nord și întrucât s'ar putea concorda acest ideal cu tendințele, în cari persistă Maghiarii, Voi cită din opul „Rusia și Europa“ apărut în Petersburg la 1871 și datorit lui N. I. Danelewski numai câteva șire, din cari se va vedea cum se contemplează de opinia publică rusească soluția Orientului. Aceasta soluție ar fi o confederație dirijată din Constantinopol sub eghemonia rusească cuprinzând următoarele state:

1. Regatul ceh, cuprinzând: Boemia, Moravia și partea de Nord-Vest a Ungariei cu 9 mil. loc.

2. Regatul sârbo-croat, cuprinzând: Serbia, Muntenegro, Bosnia, Herțegovina, Albania de Nord, Bănățul, Croația, Slavonia, Dalmația, Carintia, Stiria, până la Drava cu 8 mil. loc.

3. Regatul Bulgariei.

4. Regatul României cu partea de sus a Bucovinei, Transilvania până în Murăș și parte din Besarabia rusească. Pentru aceasta cesiune Rusia s'ar compesa cu Delta dunăreană și cu Dobrogea.

5. Regatul grecesc cu Tesalia, Epirul, partea de sudvest a Macedoniei, inzulele arhipelagului, țărmurii Aziei mici ai mării egeice, Cordia, Rodos și Cipria.

6. Regatul maghiar, consistând din părțile acele ale Ungariei și Transilvaniei câte sunt locuite de Maghiari și cât o rămânea după împărțirea între Bosnia, Serbia și România.

7. Teritoriul Tărigradului cu părțile din Rumelia, țărmuri aziatici ai Bosforului, ai mării de Marmara și ai Dardanelor, peninsula Gallipoli și insula Tenedos“.

Ei, le convine aceasta perspectivă, ce li-se deschide dela Nord donchischoșilor politici maghiari, cari vreau să iee drumul la Petersburg? Ori nu ar fi mai bine, ca aducându-și aminte de paizăciș'opt, să mai lase nițel din paizăciș'opt?!

Aurel Ciato.

Umbra lui Christ!...

Piesă într'un act de OCTAV MINAR după o nuvelă a lui SIENKIEWICZ.

PERSOANELE:

Caius Septimus Cina (gubernatorul Alexandriei).

Antoniu (amicul său din copilărie).

Ponțiu Pilat (gubernatorul Ierusalimului).

Anteea (soția lui Caius).

Rufinus {
Pelador { (centurioni).

Umbra lui Christ.

Soldați și sclavi.

Actul I-ii.

Vila lui Ponțiu Pilat aproape de Golgota. O grădină întocmită în stil roman. În fund o stâncă și în perspectivă celatea Ierusalimului. La dreapta fațada vilei lui Ponțiu Pilat cu trepte de marmoră, care conduc în lăuntru. La stânga o bancă de grădină sub un maslin bătrân. Din toate reesă o măreție impunătoare, care întru câlva se aprobie de splendoarea vilelor din împrejurimile Romei.

(La ridicarea cortinei Antoniu și Caius sunt în convorbire intimă).

Scena I.

Caius: (după o mică pauză). Antoniu, de ce oare singurătatea redesteaptă amintirile?

Antoniu: Pentru că ea, este locuința acelora, care au înțeles îndeajuns folosul zgomotului. Iar amintirile sunt tablouri din viață, a căror colorit încă ne impresionează, a cărei farmec rămâne ca o mângâiere a sufletelor noastre. Ce vrei? În tinereță n'avem timp să ne gândim la dănsule, prezentul și nădejdea, în viitor ne răpesc aceste dulci iluzii ale trecutului. Așa, că de abea la bătrânețe, în nenorocire, când ești singur și părăsit de toți, îți mai aduci aminte de ele, ca de ceva stâns, dar care tot încălzește. Uite în ce se mărginește întreaga noastră viață cu întovărășirea ei de fericire. Din toate nu ne mai rămâne decât acest scrum... amintirile!

Caius: Îți dau dreptate. Nu cred să fi fost vre-un om, care să fi petrecut mai mult ca mine, și totuș cu ce m'am folosit? Fericirea nu-i decât o clipă; ași putea zice, că nici nu există. Ți-aduci aminte, că îndată ce m'am întors la Roma, ca învingător strălucit al barbarilor din Apulia, am început să m'adâncesc în plăcerile de tot soiul, ce mi-le desvăluia fermecătorul oraș. Noptile le petreceam în vilele mele mărețe de prin suburbii, în orgii zgomotoase, pe care le dădeam în onoarea zeiței Atrodita. Zilele în exerciții cu laniști, în desbateri cu retori, în băi, unde se povestea despre toate minciunile din

oraș. Mai moștenisem și dela Luculus, unchiul meu de pe mamă, gustul pentru bucate alese. Masa îmi era încărcată cu vinuri grecești, cu stridii de Neapole, cu lăcuste cărnose de Pont, gătite cu miere de Numidia. În fine tot ce avea Roma mai bun în ale mâncării începând dela peștele din Marea Roșie și până la potârnichea albă de pe malurile Borestinei, se găseau la masa mea. Din toate aceste bunătăți ale vieții mă bucurasem, nu ca un soldat lacom, ci ca un patrician rafinat.

Antoniu: Cunosoc îndeajuns vieța mai mult ca zgomotoasă pe care ai dus-o în Roma. Sfârșitul ei nu-l cunosoc, din cauză, c'am plecat la Alexandria pentru a studia noua doctrină-filozofică ce se ridicase acolo contra Olimpului, al cărei credință a apus. Dar cred, că acest lucru, în împrejurările fericite, în care te găseai nu te-ar fi interesat de loc. Altă ceva, te-a hotărît să părăsești Roma și să vii prin aceste ținuturi singurate.

Caius: Trei sunt pricinile ce m'au împins la aceasta: rușinea, nevoia și silința. Ascultă sfârșitul și vei înțelege totul. Vieța mea destrăbălată a ținut atâta vreme cât am avut bani. De îndată ce i-am isprăvit am început să-mi vând mărețele mele vile, să-mi amanetez lucrurile de preț, să-le vând chiar, până într'una din zile m'am depărtat de cea mai scumpă comoară. Zalele mele de viteaz Roman Antoniu mi-le-am vândut pentru zece sesterți! Tu ști ce vrea să zică ați vinde demnitatea de Roman? Aceste zale, care mi-au adus numai glorie și fericire. Aceste zale, care mi-a supt sudoarea corpului meu tânăr, ce ferbea întotdeauna de ură și răsbunare contra dușmanilor. Aceste zale, care arătase tuturor ce vrea să zică ați iubi patria și neamul, le-am vândut ca cel din urmă ticălos! Ruina venise. Bunurile me'e trecuse la creditorii, iar mie nu-mi rămânea decât oboseala, ca după o muncă împovărătoare, silă, precum și o simțire, care până acum n'o încercasem, o neînțeleasă dar adâncă neliniște. — Intr'adevăr mă bucurasem îndestul de bogăția mea, gustasem eu gloria mea de militar. Simțisem chiar tremurul primejdiei apropiate mai mult sau mai puțin de marginile cugetării omenești, în sfârșit fusesem mișcat de poezie și de artă, puteam deși

să mă fălesc, că am luat dela viață tot ce-mi putea da. Acum numai am nimica! Mulțumită influenței rudelor mele, am plecat să ocârmuiesc Alexandria, cu gândul, că poate aici soarta va fi mai îndurătoare cu mine.

Antoniu: Mulțamește-te și cu atâta. Așa poate a fost scris în cartea vieții tale. Să nădăjduim, că lucrurile se vor îndreptă, și că aici cu adevărat îți vei reface averea pierdută.

Caius: Dar nu și numele, dragă Antoniu. La Roma sunt privit ca cel mai ticălos și mai stricat patrician. Mamele pe viitor mă vor da ca pe un exemplu de destrăbătare. Creditorii și prietinii de altădată vor râde și vor șopti în urma mea. Se zice, că acest lucru a ajuns la urechile împăratului, care a sfătuit pe rudele mele să mă trimită ocârmuitor la Alexandria. Și asta vezi mă tulbură, mă roade. Neliniștea s'a imbarcat cu mine în portul Brindisi mă urmărește și nu pot scăpa. Nădăjduiam să scap de supărătorul meu tovarăș, de îndatăce voi legă cunoștinți noi și voi avea noi întipăriri în lumea în care voi trăi. M'am înșelat. Trecu o lună, trecură două; dar după cum grăuntele Demetrei adus din Italia rodește mai bogat în pământul producător al Peltei, tot așa și neliniștea mea, dintr'un copăcel ce era, deveni un cedru stufos și aruncă din ce în ce mai multă umbră în sufletul meu. Mai întâiu încercai să împrăștiu această turburare, ducând o viață la tel cu cea pe care o dusesem odinioară la Roma. Dar, de îndatăce și în acesta recunosci deșertăciunea, îmi veni gândul sinuciderii.

Antoniu: Ce nebulie!

Caius: Nu-i nebulie, Antoniu! Mulți din prietenii mei, prin acest mijloc au scăpat de grijile vieții, și încă pentru lucruri mai puțin însemnate: Unii din plictiseală sau pentru că simțeau zădărnicia existenței lor, alții pentru că le lipsea pofta de a se bucura de plăcerile vieții. Ajungea pentru aceasta un selav, care știă să țină un moment cu siguranță sabia în mână și totul eră sfârșit.

Antoniu: (cu curiozitate). Și cine te-a împedecat?

Caius: Un vis ciudat. Visasem, că treceam un râu, când pe celalt mal zării neliniștea mea în chipul unui sclav obosit, care salutându-mă îmi zise: »Ți-am luat-o înainte, că să viu întru întimpinarea ta.«

Pentru întâiaioară îmi fû frică, înțelesesem că dacă nu pot să mă gândesc la viața de dincolo de mormânt fără să nu se amestece ne-

liniștea, aceasta nu va lipsi să mă urmărească și acolo. Hotărâi atunci să mă apropii de înțelepții care furnicau la Serapeum, cu speranța, că voi găsi la ei deslegarea enigmei. Printre filozofi eră unul care aveă o înfățișare distinsă, și eră cel mai muncitor dintre toți. Se numea Timon Atenianul.

Antoniu: (întrerupându-l) L'am cunoscut, Caius. Mult timp am trăit și eu în tovărășia lui, multe lucruri am învățat dela dânsul. Venise la Alexandria ca și mine, să studieze știința Egipteană plină de taine. Se spunea, că în marea bibliotecă, nu se găseă vre-un pergament sau papirus, pe care să nu-l fi citit, și că, în el eră întrupată toată înțelepciunea omenească. Pe lângă aceasta eră un om blând și cu mintea pătrunzătoare.

Caius: Aceasta am băgat'o și eu în seamă, căci printre mulțimea de învățați, care făceau pe grozavii și de comentatori mărginiți la minte; dibăcia dialecticei bătrânului și avântul cu care vorbia despre însemnătatea omenirii și a universului, îl deosebia mult dintre ceilalți. Atunci am legat prietenie cu dânsul. Mai târziu când legătura dintre noi ajunsese mai strânsă, simții o mare dotință să întreb pe bătrânul filozof, asupra pricinii acestei măhniri sufletești. Prilejul nu întârziase. Într'o seară după o discuție vie, despre drumul pe care îl face sufletul în lumile supra-pământesti, rămăsesem singuri pe terasa de pe care se vedeă întinderea liniștită a mării. Luând mâna bătrânului îi mărturisii care eră supărarea cea mai mare din viața mea, și în ce scop am căutat să mă împretinesc cu învățații și filozofii Serapeumului. Dacă nici tu nu poți deslegă enigma vieții mele, i-am zis, nimeni altul n'o va putea face. Timon privi lung apele, care se întindeau înaintea lui și în care se răsfrângea luna nouă, și apoi zise: »Văzut-ai tu Caius, cărdurile de păsări care sosesc aci iarna din întunecimele de miază-noapte? Ști tu, ce caută în Egipt? Da i-am răspuns: lumină și căldură. Și sufletele caută de asemeni căldură care nu-i decât dragostea, și lumina care nu-i alta decât adevărul. Dar pasărea știe încotr'o să zboare ca să-și găsească fericirea, pe când sufletele sboară în necunoscut, în tristeță, în nesiguranță.

Antoniu: Sublime și adevărate cuvinte. Nu numai tu suferi Caius, ci întreaga omenire suferă! Odinioară credința în zei dădeă liniște sufletului, astăzi aceea credință s'a săcătuie întocmai ca oleiul dintr'o lampă. Mai târziu s'a crezut, că filozofia va lumina sufletele, ca și un soare al

adevărului: astăzi, tu știi bine, că pe ruinele ei în Roma, în Atena ca și pe aici, stau scepticii, care cred, că aduc liniște, când nu aduc decât nedumerirea. Avea dreptate Timon când zicea, că a-ți întoarce fața dela lumină și dela căldură, e ați lăsa sufletul în întuneric, și întunericul este neliniștea. Mult am căutat și eu să găsesc o scăpare, o liniște sufletească...

Caius: Și n'ai găsit-o încă?

Antoniu: Am căutat-o și n'am găsit-o nicăeri. Tu ai căutat-o în plăceri, eu în cugetare. Și amândoi suntem încunjurați de aceleași întunecimi.

Caius: Atunci nu mai putem nădăjdui nimica?

Antoniu: Nimica încă nu, totuș aștept ceva.

Caius: De unde?

Antoniu: Nu știu, dar aștept.

Caius: Ciudat! Eu cel puțin mi-am pierdut speranța de a mai întâlni cândva o asemenea scăpare. Urmând statul lui Timon, pentru un moment îmi găsă-i o alinare. Sunt încă tânăr pentruca vieța să nu-mi fi păstrat farmece necunoscute. Un astfel de farmec găsi în Anteea fiica bătrânului filozof.

Antoniu: O cunosc și pe Anteea. Renumele ei în Alexandria nu era mai decât acel de care se bucura tatăl ei, întru cât era venerată de Greci, venerată de filozofii Serapeumului, venerată chiar de mulțime.

Caius: Ei bine Antoniu, această ființă ideală, acest Lotus care știi, că se bucură de o venerație dumnezeiască pe țărmurile Nilului, este astăzi soția mea.

Antoniu: (mirat). Soția ta?

Caius: (amărât). A mea!

Antoniu: (entuziasmat). O, atunci poți zice, că ai găsit ceea ce căutai, că ai găsit fericirea, că ești de acum cel mai de invidiat.

Caius: Intr'adevăr același lucru credeam și eu la început. O iubeam cu patimă. Doream să-i ridic un altar în atriul locuinței sale, și să-i aduc ca jertfă porumbei albi. Întâlnisem în vieță multe femei, dela tinerile nordului îndepărtat, cu părul ca spicul grâului, până la Numidele negre ca lava împetrită: dar niciodată încă nu văzuserăm o așa față, un așa suflet. O slăviam. Ași fi voit să fiu cerșitor, dar cu dânsa decât împărat și fără ea. În sfârșit astăzi e soția mea, și totuși sunt nemulțămît.

Antoniu: Nemulțămît? Cum zici cuvântul ăsta? Anteea nu-i o femeie, e o divinitate! Mândreștete, că ai putut să dobândești o asemenea ființă. Bătrânul filozof n'a ținut-o închisă în ghi-

risceu cum se obișnuiește cu celelalte femei Dinpotrivă căuta să o învețe să cunoască tot ce cunoștea și el. Adeseori am văzut-o cum luă parte la discuții în timpul ospetelor date în casa lui, și de multeori în labirintul întrebărilor grele, știă singură să găscă calea cași Ariana și să atragă pe ceilalți în partea ei. Insuș tatăl său rămânea mirat de răspunsurile ei și o prețuia mult.

Caius: Știu, că bătrânul o iubia ca pe însuș sufletul său. O iubea încă pentrucă se temeă ca să n'o piardă. Ea spunea câteodată, că în vis îi se arătau ființe dușmănoase, încunjurate de o lumină minunată, fără a ști dacă acestea aveau să fie pentru dânsa izvorul vieții sau acel al morții.

Antoniu: Și pentru niște viziuni profetice te superi și ești așa de nemulțumit?

Caius: Nu pentru asta. Sunt însă nemulțumit cu soartea mea! Odată credeam, că vieța e o mare, peste care suflă vântul în toate părțile și singura înțelepciune este a întinde pânzele astfel, ca suflarea vântului să mearse corabia înainte. Insa uitasem, că și marea își are valurile ei. Un an a trecut de când Anteea este încunjurată în casa mea de o venerație dumnezeiască, era pentru mine lumina ochilor, dragostea, înțelepciunea, fericirea. De curând însă un chin groaznic și ascuns o cuprinse. Vedenii înspăimântătoare îi turbură somnul și îi seacă izvorul vieții. — Razele soarelui de dimineață se stâng pe fața ei, nelăsându-i decât albeața sidefului. Mânile sale au devenit străvezii, ochii s'au afundat în cap și Lotul trandafiriu pălește din ce în ce, până are să ajungă un Lotus alb, alb ca fața unui mort. (În stânci se aude un fâlfâit sinistru). Auzii?

Antoniu (liniștit). Da, e fâșăitul ce-l fac vulturii în stânci. Sunt obișnuit cu sgomotul ăsta.

Caius: (după un moment). Oare aceasta nu înseamnă prevestiri de moarte?

Antoniu: La Egipteni este această credință, la noi însă nu.

Caius: (infiorat). Gândul acesta mă neliniștește, căci vedeniile Anteei devin din ce în ce mai înspăimântătoare. Când se luminează mai bine și când liniștea plutește peste cetate, atunci i-se pare, că aude pași grăbiți de ființe nevăzute și că vede în fundul ceriului o față de mort uscată și galbănă, care o privește cu ochii săi de tăciune. Ingrozită, e cuprinsă de friguri și din fața ei palidă curg picături de sudoare reci și cu buzele însingurate strigă, să-i dau ajutor. Dar n'am nici o putere.

Antoniu: (mișcat). Sărmana Antee! Și n'ai chemat pe nimeni să-i deă vre-un ajutor?

Caius: Ași fi nebunit de mult și eu, și Timon bătrânul ei părinte, dacă zeii nu ne-ar fi trimis o rază de speranță. Un vestit doctor evreu Josef fiul lui Khuza, care nu credeă, nici în zeii grecilor nici ai Romanilor, îndepărtă cu dispreț bănuiala, că răul este datorit influențelor demonilor, el eră de părere, că bolnava să părăsească Alexandria; unde în afară de acești demoni sănătatea ei puteă fi sdruncinată de miazmele băltoase ale Deltei. Părerea lui, poate pentrucă eră evreu — eră s'o aducem aci la Ierusalim, oraș în care demonii nu puteă să pătrundă și unde aerul este mai curat și mai sănătos.

Antoniu: Aveă dreptate.

Caius: De aceea am urmat sfatul lui. Și-apoi fiindcă Ierusalimul este guvernat de un prietin al meu, ai cărui strămoși, fusese amici ai casei mele. Veni. Ponțiu Pilat mă primî cu brațele deschise și îmi puse la dispoziție această vilă, în care m'am și așezat. Aci locuiesc aproape de două săptămâni, în care slavă zeilor. Anteei nu i-s'a mai întâmplat nimica. Vedeniile au dispărut și fața ei a început să se mai îndrepte. — Cred, că de aci voiu pleca la Alexandria cu Anteea însănoșată.

Antoniu: Ce nefericită soartă ai avut și tu bunul meu prietin. Îți mai aduci aminte de anii veseli fără grijă, dulci și lenevoși, când filozofam ceasuri întregi pe malurile Tibrului auspra vieții. Unde-s? Îmi trec mâna peste ochi și văd totul ca prin vis.

Caius: S'au dus Antoniu, ei nu se vor mai reîntoarce niciodată! De aceea poate amintirea lor mai mângăie sufletele noastre amărate.

Antoniu: (sculându-se). Adio Caius.

Caius (surprins). Cum, pleci?

Antoniu (hotărît). E și timpul. Sunt mulți ani decând am părăsit Roma. Am venit tânăr și mă reîntorc încărunțit!

Caius. Și eu care credeam, că din nou vom redeveni prietini ca altădată.

Antoniu. Ce vrei, dorul aprins de țară, mă chiamă...

Caius. Înțeleg prea bine. Iubirea de patrie în sufletul unui roman n-o stânge decât moartea!...

Antoniu. Adio.

Caius. (strângându-i mâna). Îți zic la vedere. Poate ne vom mai întâlni la Roma!

(Antoniu iese condus de Caius. Pauză. Caius reîntre în scenă, e abătut și se oprește lângă copacul de maslin).

Scena II.

Anteea, Caius și Ponțiu Pilat.

(Pe scările de marmură a vilei, coboară Anteea palidă, îmbrăcată într'un costum alb și cu părul pieptănat pe tâmple. — Caius o zărește și se apropie iute de ea).

Caius (luându-o de mână). Te simți mai bine Anteea?

Anteea. Mult mai bine. Ce liniște și ce umbră e aici. (Oprindu-se din mers). Caius, e adevărat, că în acest ținut s'a ivit un filozof, care tămăduiește bolnavii?

Caius. Aci, astfel de oameni se numesc profeți. Am auzit vorbindu-se despre el și așa fi voit să-l chiem, dar lumea spune că-i un mag viclean. Și-apoi el blăstămă lucrurile sfinte și credințele acestei țări. Din această pricină procuratorul l-a osândit la moarte: Astăzi trebuie să fie răstignit. (Anteea s'a așezat pe banca de sub maslin). N'ai frică, cu timpul te vei îndreptă.

Anteea (cu mâhnire). Dar timpul e în serviciul morții și nu în al vieții.

Caius. Să sperăm Anteea. Altădată nu credeam în nimic. Azi însă m-am convins, că este ceva mai pe sus de noi oamenii...

Anteea. Ce bine și ce frumos e să crezi. Credința ne scapă adese de cele mai grozave ispite!...

Caius (incercând s'o liniștească). Vezi, deci ai răbdare. (Anteea deodată tresare, i-se pare că se apropie iar fața de mort). Nu-ți fie frică de nimic, acești pași îi aud și eu. E Ponțiu, care vine să ne vadă.

(În fund se zărește Ponțiu Pilat, care intră în scenă urmat de doi soldați, e un om în vrâstă, cu barba rotundă spânatecă, și cu o înfățișare maiestoasă).

Ponțiu (apropiindu-se). Te salut, nobile Caius și pe tine divină Anteea. Ce zi călduroasă, după o noapte așa de rece!... Să vă aducă fericirea la amândoi, iar sănătatea Anteei să înflorească din nou ca aceste flori.

Caius. Te salut și eu Ponțiu, fi bine venit. (Ponțiu se așază pe o lespede de piatră și privește pe Anteea).

Ponțiu (incrunțând puțin din sprâncene). Singurătatea stârnește boala și urâtul, pe când în mijlocul mulțimii nu mai poate avea loc teama neîndreptățită. Acum am să vă dau un sfat. Din nenorocire, aci, nu suntem nici în Antiochia, nici în Cesareea, ca să avem jocuri și arenă, și chiar dacă s'ar clădi un circ, fanaticii l-ar dărâma chiar a doua zi. »Aci nu se

aude rostindu-se decât cuvântul: »Lege« și legea zădărnicește totul. Aș fi voit mai bine să trăiesc în Scitia decât în țara asta...

Caius. Ce voiai să spui Pilat?

Ponțiu. Ai dreptate, m-am îndepărtat de gândul meu. Spuneam, că în mijlocul mulțimii nu mai poate fi loc pentru temeri, neîndreptățite. Chiar astăzi a-ți putea să vă toloșiți de o privesc. La Ierusalim să te mulțumești cu puțin, și trebuie să căutăm mai ales ca Anteea să se găsească la amiază în mijlocul mulțimii. Trei oameni trebuie să moară astăzi pe cruce. — Ceva e mai bun decât nimic. Și apoi cu prilejul Paștilor, locuitorii cei mai ciudați din toate părțile lumii aleargă la cetatea sfântă. Veți putea privi acest neam de oameni în toată liniștea. Voiu da ordin să vi-se păstreze un loc bun, aproape de cruce. Cred, că osândiții vor muri cu bărbăție. Unul din ei — om ciudat — își zice Fiul lui Dumnezeu. E blând, ca o porumbiță, și drept vorbind, n-a făcut nimic ca să i-se cuvină osânda.

Anteea. Atunci de ce l-ai osândit la răstignire?

Ponțiu. Țineam să înlătur tot felul de neplăceri și în acelaș timp, să nu mă ating de cuibul viespile, care zbârnăie în jurul templului. Au și trimis la Roma destule plângeri în po-triva mea. Și apoi nu-i vorba de un cetățan Roman nu-i așa?

Anteea. Dar osânditul nu va suferi mai puțin!

Ponțiu (după o pauză). E destul ca să întâlnesc așa ceva în cale, ca să-mi strice cheful pentru toată ziua. — Calea de mijloc, iată unde-mi impune înțelepciunea ca să stau. Și nu-i în lume țară, unde această regulă e de trebuință mai mult decât aici... Cum mă mânănește acest lucru! Nu găsesc nicăiri nici la oameni, nici în natură, pacea și cumpănirea... Uitați-vă, iată-ne în primăvară. Ei bine! Noptile sunt reci, iar zilele atât de calde de îți ard tălpile picioarelor. Despre oameni, mai bine n'am mai vorbi. Trăesc aci, fiindcă sunt nevoit. În sfârșit nu-i vorba despre asta; iarăș m-am depărtat de gândul începător... Duceți-vă deci spre a fi de față la locul osândeii. Sunt sigur, că acest Nazarinean va muri cu bărbăție. Poruncisem să-l bată cu nuele, crezând că îl voi putea scăpa de moarte. Nu sunt de loc un om crud... Pe când îl băteau, eră îngăduitor ca un miel și binecuvântă poporul... Și când sângele țâșnea, ridica ochii la cer și se rugă. E omul cel mai minunat pe care l-am văzut în viața mea... De atunci temeiă mea nu m-a lăsat un

moment în pace: »Nu lăsa să moară un nevinovat«, îmi zice necontentit. Aceasta eră și dorința mea. În două rânduri am ieșit din pretoriu ca să vorbesc acestor preoți înfuriați și acestei ticăloase mulțimi; dar nu fu cu puțință: Ca un singur om, strigau la mine, cu capelele pe spate și cu gura deschisă până la urechi: »Restignește-!«

Caius. Și te-ai supus voinții lor?

Ponțiu. Da. Altfel s'ar fi făcut turburări în oraș și sunt pus aci ca să mențin liniștea. Trebuie să-mi fac datoria. Jertfesc fără îndoială, vieța unui om pentru binele tuturor, cu atât mai mult, că acesta e un necunoscut și că nimeni nu se va mai îngriji de el. Păcat, că nu-i cetățan roman.

Anteea (cu ironie). Soarele nu strălucește numai asupra Romei!

Ponțiu. Divină Anteea, a-și putea să-ți răspund, că peste tot pământul, el strălucește numai pentru puterea romană, de aceea, pentru dânsa trebuie să jertfesc totul... De altfel agitatorii o necinstesc... Dar mai înainte de toate te rog nu-mi cere să revin, asupra hotărârii ce am rostit-o Caius poate să te încredințeze, că e cu neputință. Hotărîrea odată dată, Cezar singur o poate reîntoarce. Așa, că chiar dacă a-și vrea, n-ași putea. Nu-i adevărat Caius?

Caius. Are dreptate.

Anteea (supărată de aceste vorbe). Poți deci să suferi și să mori ori cât de nevinovat ai fi?

Ponțiu. E adevărat, că acest nazarinean n'a făcut nici o crimă: de aceea ca procurator mi-am spălat mâinile; dar ca om osândesc doctrina lui. Anume am stat de vorbă cu el destul timp. Voiam să-l ispitesc și m-am încredințat, că propoveduia lucruri ne mai auzite. El cere să te lipsești de toate, începând dela avere și până la pâinea de toate zilele. Spune-mi, tu Caius, tu care ești om cu judecată, ce ți-ai închipuit de mine dacă, fără cel mai mic motiv, ași da această casă, în care locuiți, acelui pierde vară, care se încălzește la soare, colo lângă poarta Jafei? Astfel de lucruri, e ceeace cere el... De asemenea, spune, că trebuie să iubim pe toată lumea fără deosebire: pe Evrei, ca pe Romani, pe Egipteni ca pe Africani și așa mai departe. De altă parte, chiar în momentul când, pentru dânsul eră vorba de viață și de moarte, ținuta lui eră astfel, că s'ar fi putut crede, că nu pe dânsul îl privea. Propoveduia și se ruga. Nu cred, că-i de datoria mea să scap pe cineva, care n'are nici o grijă de el însuș. În sfârșit, își zice Fiul lui Dumnezeu. El sdruncină temeiile societății, deci face rău oamenilor. Creadă

el singur tot ce va voi, dar să nu sdruncine temeliile. Mă ridic deci contra doctrinei sale. Să admitem, că nu cred în zei, aceasta mă privește numai pe mine. Cu toate acestea recunosc trebuința religii. O spun cu tărie, căci sunt de părere, că religia e un frâu de care nu te poți lipsi când e vorba de popor. Caii trebuie să fie înhămați la căruță, și bine înhămații... De altminterlea, moartea nu trebuie să înspăimânte grozav pe acest Nazarinean, pentrucă el pretinde că va învia.

Caius și Anteea (schimbând o privire de mirare). Va învia!

Ponțiu. În trei zile, nici mai mult, nici mai puțin. De asemeni și apostolii săi propovăduiesc tot așa. Am uitat să-l întreb pe el însuși despre acest lucru... Și chiar de nu va învia, nu va pierde nimic, căci urmând doctrinei sale, adevărata fericire precum și vieța vecinică, nu începe decât după moarte. Vorbește cu o credință desăvârșită. E mai multă lumină în paradisul său decât în toată lumea de sub soare, și cine suferă mai mult acela va intra mai ușor în paradisul său. — Și nu trebuie pentru aceasta decât să iubești, iar să iubești, și în totdeauna să iubești.

Anteea. Ciudată învățătură.

Caius. Și mulțimea îți strigă: »Restignește-!«

Ponțiu. Aceasta nu-i ceva, care să mă mire. Sufletul acestui popor e împetrit de ură: și care alta, dacă nu ura e în stare să ceară crucea în schimbul dragostei?

Anteea. Și el e sigur, că poți trăi și să fi fericită după moarte...

Ponțiu. Desigur, căci aceasta îl face să nu aibă frică nici de cruce, nici de moarte...

Anteea. Ce bine ar fi Caius?

Caius. Dar de unde știe el toate astea?

Ponțiu. Pretinde, că știe dela Tatăl tuturor oamenilor, care e pentru evrei, ceea ce e Jupiter pentru noi, cu singura deosebire, că după Nazarinean, el este unul singur și milostiv.

Anteea. Ce bine ar fi Caius! Aide să-l vedem pe acel Nazarinean!

Ponțiu (sculându-se). Grăbiți-vă chiar, căci convoiul e gata să pornească.

Caius. De vrei, vom merge Anteea.

Ponțiu. V-am dat chiar un loc de minune, unde nu veți fi supărați de mulțime. Zece soldați de ai mei vă vor apăra de furia și grosolăniile gloatelor fanatice. — (iesă, urmat de cei doi soldați).

Caius (strigând). Rufinus, hei Rufinus. (Rufinus intră). S'aducă lectica. (Rufinus iese, vre-

câțiva sclavi aduc lectica, care e împodobită cu flori).

Anteea. Voi merge așa. Haina asta e ușoară și mă simt îndemână în ea.

Caius. De altfel n'ai nici pentru cine te îmbracă. Totuș aș fi de părere să-ți iei Stola, văd pe cer niște nori și mi-e teamă să nu ploaie. (Un sclav aduce stola).

Anteea. Așa (așezându-se în lectică). De acum putem pleca. Sclavii ies cu lectica. Caius merge în dreapta, după dâșii vin cei zece soldați trimiși de Ponțiu. Pauză. Scena începe să se întunece. Se aud de departe strigătele mulțimii. Pauză. Bubuiri de tunet. Pauză. Scena începe să se întunece mai tare, se văd chiar luminile fulgerului. Strigătele mulțimii s'au mai apropiat așa că se înțeleg câteva cuvinte ca: »La moarte«. »Rege, rege unde-ți sunt armatele.« *Min-cinosule*. »Tu ești fiul lui Dumnezeu«. Însoțite de șuerături și strigăte sălbatice. Pauză.

Scena III.

Rufinus și Pelador.

Rufinus (intră prin dreapta cu Pelador). Ce întunerec, par'că s'a războit Pluton.

Pelador. Nu, Rufinus astăzi moare un mare om.

Rufinus (mirat). Ce zici tu, un mare om? Dar cine poate fi mai puternic, mai înțelept, decât împăratul nostru?

Pelador. Poate să fie. Dar nu cred, că a existat vre-o dată un om mai drept, mai înțelept, mai milos și mai bun decât acesta pe care procuratorul nostru îl răstignește.

Rufinus: Ce prostii mai vorbești și tu. Dar n'ai auzit ce spunea întreaga mulțime, că-i un vrăjitor care vrea să se facă împărat.

Pelador: Taci nu mai vorbi. Tu nu l'ai cunoscut pe acest Nazarinean. Avea un suflet nobil, o privire în care se oglindea toată bună-tatea dumnezească. El propovăduia numai adevărul și iubirea aproapelui. Cât bine, și câtă milostenie a făcut el cu acei care acum îl răstignesc. Ce mârșav și strâmt e sufletul omenesc!

Rufinus: Mi-se pare Pelador, ca-i să înnebunești ca și Xantip, și el tot așa vorbea sermanul.

Pelador: (neluând în samă vorbele lui Rufinus). Mi-aduc aminte de o scenă pe care am văzut-o cu ochii mei. Un bătrân cerșitor, orb, a fost adus înaintea Nazarineanului, care întinzând mânele asupra-i l'a binecuvântat zicând: »De ai

credință bătrâne, te vei vindeca! Iar orbul a zis: »Doamne am început să zăresc!« Despre această minune a aflat întreg ținutul și inulți nenorociți s'au vindecat prin el. Vezi dar că aceste minuni, nu puteau fi făcute decât de un fiu cu adevărat a lui Dumnezeu. Fariseii și cărturarii au înțeles că au de luptat cu un mare propovăduitor și de aceea au cerut moartea lui. (Se aude tunetul). Auzi? A murit un nevinovat, crede-mă Rufinus!

Rufinus: Hei, nu cumva ai dori să mă întorci și pe mine la ideile smintitului ăstuia? După cum văd tu ești un ucenic de-alui, și asta vezi nu-mi place. Lecuește-te prietine, că de nu te spui procuratorului.

Pelador: Nu caut să întorc pe nimeni. Greșești când bănuiești, că sunt un răsvrătit. Am îndurat însă multă mizerie și nedreptate. Când vezi, că un om ca acesta îți arată calea adevărului, îți vorbește de libertate și de iubirea frățască; Când vezi, că pentru toate acestea nu-ți cere nimica și mai presus de toate face atâtea minuni, dă-mi voie să-mi întorc în conștiința mea, minutarul care arată orele — spre ziuă — spre lumină! De aceea m'am și hotărât să părăsesc aceste ținuturi, și să mă duc acolo unde sunt bolnavii sufletești. Ei au nevoie de ajutor, și în mine vor găsi pe cel mai credincios servitor. Așa m'a deprins Isus din Nazaret, așa voi eu face. Crede-mă, că nu voi eu cercă să te conving pe tine rătăcituie. Te vei pocăi singur, atunci când va fi prea târziu! (se aude un tunet puternic).

Rufinus: (inspăimântat). Vai, se cutremură pământul!

Pelador: Adevărat. Ierusalime, Ierusalime nenorocire ție!...

Rufinus: (privindu-l cum se roagă) Cum te rogi, când trebuie să blaste-mi pe acest vrăjitor? Ticălosule! Ț'ai vândut conștiința de Român, pentru niște idei false și trădătoare chiar pentru statul nostru. Nu știam, că ești un vânzător? Acum mi-te-ai dat pe față!...

Pelador: (liniștit urmându-și rugăciunea)... Și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi vom iertă greșelele greșiților nostri. Și nu ne duce în ispită... Și... (Vocea se perde iarăși în murmur).

Rufinus: A... tot sângele îmi zbcuește în față, de-aș avea putere te-aș sugrumă chiar acuma. Lasă, că nuvei scăpa ușor pentru această nelegiuire. Va se zică ești creștin, te-ai lăpădat de religia strămoșilor tăi, îmbrățișind credința asta păgână și stupidă. Te crezi izbăvit? Dar mai e timp, pe mâne se va hotărî și cu tine. (esă înfuriat, tunetul urmează).

Pelador: (liniștit). Amin! (și face semnul crucii. Ași mai dori să-l mai revăd odată pe cruce, dar n'am inimă s'o fac. Scumpe învățător, în cartea vieții mele, tu, ai rămas cea mai sublimă filă...)

Adio... ne vom revedea în viața cealaltă, pe care buzele tale a propovăduit'o așa de frumos... Adio... (iasă prin stânga).

Scena IV.

Caius și Anteea.

Pauză. Scena începe să se lumineze încetu cu încetu. Din stânga, ultimul plan, se văd cei zece soldați care intră în scenă. Apoi lectica cu Anteea, având în dreapta pe Caius. Convoiu se oprește în fața maslinului, sclavii pun jos lectica și iasă urmați de cei zece soldați. Pauză. Anteea stă culcată, fața ei e foarte schimbată.

Caius: (cu sfială) Antee, Scumpă Antee, am ajuns.

Anteea: (tot culcată). Atunci dă-mi mâna Caius.

Caius: (ajutând'o). Cum te mai simți?

Anteea: (sculându-se). Puțin mai ușurată.

Caius: Vezi, că rău am făcut de-am mers. Moartea Nazarineanului te-a tulburat.

Anteea: Crezi?

Caius: Așa-i. Pe când eu priveam pe toți cu disprețul omului care ține de poporul stăpânitor. Tu, te uita-i la ei cu mirare și cu frică. Și în Alexandria trăesc mulți Evrei, dar acolo păreau a fi jumătate Greci, pe când aici îi vedea-i pentru întâiaoară, așa cum îi zugrăvise procuratorul.

Anteea: Mulțimea nu m'a tulburat câtuș de puțin. O cunoșteam din Alexandria, și știam de ce e în stare mai ales prin aceste ținuturi, unde spiritul legii este tot așa de înrădăcinat. Tot ce m'a mișcat a fost figura dumnezească a Nazarineanului. Mantia roșie cu care eră îmbrăcat, capul încins cu o cunună de spini, depe a cărui frunte șiruia pe fața lui galbenă, picături roșii de sânge. În sfârșit ținuta lui măreață în mijlocul acelor fiare cari urlau, m'a făcut ca într'o pornire de milă și de compătimire, să strig: »Tu ești Adevărul!« și să zmulg toate zambilele și florile ce împodobeau lectica mea, aruncându-le la picioarele sermanului nevinovat.

Caius: Toată mulțimea a rămas înmărmurită; când a văzut, că o nobilă romană, cinstește așa de mult pe un osândit la moarte.

Anteea: O merită Caius. Un suflet ca alui n'are să-l mai aibă pământul. Un om minunat

Un profet, un filozof, care propovăduia semenilor săi dragostea, ca cea mai înaltă virtute, care-i bine cuvântă în chiar momentul când îl băteau cu vârgi și când voiau să-l răstignească. Tu n'ai văzut, că atunci, când poporul îl batjocorea, îl scuipa să-l amenința cu pumnii „El arunca o privire blândă de jur împrejur, ca și când ar fi voit să-i întrebe: »Dar ce rău v'am făcut?» Vai, unii râvnesc puterea, mese mari, vestminte de purpură, lectice împodobite cu fildes și cu mărgărintar. El nu dorea nimic, scopul lui nu era să înșele pe semenii săi pentru a-și însuși averile lor. Nu, el spune numai adevărul. Și dacă el spune adevărul, moartea, sfârșitul suferințelor pământești, schimbul unei fericiri mai mici cu alta mai mare, lumină pentru ochii stânși, aripi care duc către locuința fericirii veșnice!...

Caius: Liniștește-te, ești obosită.

Antea: Imi aduc aminte de vorbele tatii, care adesea ori spune că: »singur adevărul, poate să scoată din întuneric sufletul omenesc obosit, și să-l scape de legăturile care-l înlanțesc. — Iată ce cuprinde noul adevăr: biruind moartea găsești scăparea. Dar pentru asta îți trebuie putere de inimă, hotărâre să suferi până a căuta a trece dela lumină la întunecimi«, dela vieață reală la o vieață umbroasă, nehotărâtă, nedeslușită. Până la dânsul nimeni n'a bine cuvântat moartea, nimeni n'a murit cu credința nestrămutată, că numai dincolo de rug sau de mormânt, se începe adevărata fericire, atât de mare și nesfârșită, cum o ființă atotputernică și nemărginită poate s'o dea. Știu, că voi muri, dar această moarte nu-mi va mai chinul sufletul, căci moartea Nazarineanului mi-a înviorat inima, mi-a dat o nouă vieață!...

Caius: (amărât). Recunosc Antea, că l'am pierdut pentru totdeauna! Trăind el, poate ni-ar fi adus o scăpare, o mântuire, te-ar fi vindecat! O, dar răutatea omenească a ucis pe acest om minunat, cu adevărat fiu alui Dumnezeu! Ț'aduci

aminte, că în vreme ce osânditul fû trântit la pământ, că să-i se pironească mânele de bărnă, un om bătrân, care stătea nu departe de lectica noastră își preseră țărână pe cap și striga cu o voce răsunătoare și desnădăjduită. »Am fost lepros și el m'a vindecat!« Lângă noi se auziau suspinile femeilor care plângeau la picioarele crucii. Și plânsetul acesta, în mijlocul tăcerii tuturor, era înflorător. O Antea, recunosc, că am pierdut pe Nazarinean, un om ca dânsul, n'are să-l mai aibă pământul, niciodată, niciodată!...

Scena de halucinație. Soarele a trecut spre apus. În fund se face lumină, deslușindu-se perspectiva Ierusalimului ca printr'o pânză străvezie. Isus apare cu mantia sa roșie având cununa de spini pe cap. În tot timpul până la lăsarea cortinei, coboară pe coama muntelui încet, dispărând la stânga.

Antea: (infricoșată de apariția luminei). Caius, dă-mi mâna!

Caius: (înmărmurit). Vai, îngrozitorul moment al vedeniilor s'apropie!

Antea: (dând un țipet sfâșietor). A!... Vezi aceea lumină care s'adună colo în aer? Cum tremură, scânteiază și vine în spre mine...

Caius: (însăpăimântat). Antea nu privi într'acolo! Nu e nimic! Crede-mă. E o părere care te urmărește de atâta timp. Te rog nu mai privi Antea. Vai sunt pierdut!

Antea: (privind lumina). Minune! Fața sa nu arată nici o groază. Nu mai e capul de mort, care mă urmărea la Alexsandria. E un zid de lumină ce vine către mine. Văd!.. El este!.. (apare umbra lui Christ) E Isus din Nazaret!.. Surâde!.. O, blândul!.. Milosul!.. (umbra întinde mâinile). Mâinile lui străpunse se întind spre mine c'ale unei mame!.. Caius!.. El imi aduce sănătate, scăpare și mă cheamă la dânsul!..

Caius: Ce zici? Te cheamă Antea? Atuncea, Să-l urmăresc! Să-l urmăresc!.. (Antea cu mânele întinse urmărește umbra care dispare). [Cortina.]

Puterea iubirii

(din grecește după JEAN MOREAS).

Pe-o ramură uscată, în umbra din grădină,
Eram uscată floare uitată de lumină,
N'aveam petale, rouă, parfum, fiori, culoare,
Și nu-mi cântă alături nici-o privighetoare.
Dar mi-ai zămbit, iubito, odat' atât de dulce,
Că'n preajmă-mi primăvara veni ca să se culce.
Și fără a ta privire de dragoste și vieață,
Azi poate eram o floare ce toamna o înghiață!

Aveam otravă 'n suflet, în inimă otravă
Și viu purtam spre groapă ființa mea bolnavă.
N'aveam noroc, nădejde și... ca să-mi uit amarul,
Grăbiam pe-a morții cale — un Christ urcând Calvarul —
Dar am privit vieața biruitoare 'n față,
Când tu mi-ai dat sărutul în zori de dimineață:
Și poate astăzi fără aceasta sărutare,
Eram azi mort, iubito, uitat ca orișicare.

Smântâna laptelui și craterele lunare.

Vulcani stinși să fie înaltele cratere și largile circuri lunare, cum au crezut cei cari pentru prima oră au putut privi Luna cu ochianul, ori scobituri făcute pe coaja moale a satelitului de o ploaie de meteoriti, cum au susținut alții?

Dacă ultima părere îmi pare absolut caraghioasă, prima, deși în aparență plauzibilă, este totuși o imposibilitate. Te convingi de aceasta de îndată ce cugeți la lărgimea acestor »vulcani:« pe când Vesuviul nostru, sărăcuțul, are un diametru de 12 km numai, Copernic, dela sudul Carpaților lunari, are un diametru ca dela București la Câmpina; Herschel, din mijlocul Lunei, se întinde ca dela București la Predeal; Clavius de lângă polul sud, ar ajunge până la Balcic iar Maurolycus, Stoeffler din aceeași regiune sudică atât de chinuită, s'ar întinde din capitala de azi a regatului până aproape de Alba-Iulia!... Un caracter vulcanic mai mare ca toată Oltenia noastră, mai mare ca Transilvania, e greu de admis oricât de îngrozitoare ne-am închipui, că au fost erupțiile vulcanice pe Lună, oricât am ști că densitatea solului lunar e mai mică, iar puterea de atracțiune de 6 ori mai slabă ca a pământului și că s'a putut deci svârli mult mai departe de gura centrală lava mai ușoară a vulcanilor lunari. Originea acestor ciudați munți inelari, cu fundul de cele mai multe ori șes cum e Bărăganul nostru dar mai întins ca dânsul, cu piton central la mijloc în majoritatea cazurilor, rămâne încă o enigmă.

Cu cât priveam relieful Lunei, cu atât o asemănare între chipul cum au trebuit să se formeze vulcanii lunari și felul cum se formează... smântâna laptelui mi-se părea mai firească.

Când laptele, pus să fiarbă, a prins o slabă pojghiță pe toată întinderea vasului,

gazele ce nu mai pot eși libere la suprafață, acumulându-se, unindu-și puterile, ajung de ridică întreaga pojghiță ca o boltă umflând-o și întinzând-o până crapă în 3—4 bucăți; gazele scapă și pielea ce fusese ridicată foarte sus, se prăbușește. Atunci o invazie de bășici sferice, pungi de aburi de toate mărimile, es la suprafață cu grabă și se adună îmbrâncindu-se în punctul unde s'a deslipit întâiu pojghița de masa lichidă și de jur împrejurul vasului, apoi dealungul liniilor de ruptură a coajei pleznită în bucăți. Cu cât răcește lichidul, cu atât sunt mai puțin numeroase și mai mici bășicile de gaze cari, eșind din fundul vasului și învâindu-se cu un strat subțirel de lapte, se opresc la suprafață. Capacul subțire lăptos al acestor bășici venind în atingere cu aerul mai rece, se creapă și rămâne cealaltă jumătate ca o scobitură perfect circulară și cu muchile nițel mai ridicate prin scurgerea pe margini a boltei subțiri de lapte. Astfel se formează ochiurile smântânei, unele mari, altele mici, majoritatea mărunte ca o înțepătură de ac, unele grase ținând ca o doică bășici mititele în brațe, altele grupate câte două idilic; altele moderne, adunate trei la un loc.

Bucățile de piele rămase întregi încep să se sbârcească, formând munți-miniatură; se creapă pe lungi distanțe ori formează cute ce pornesc ca un mănunchiu de raze dintr'o beșică centrală care n'a putut plezni. Într'un cuvânt întregul relief al Lunei îl ai în miniatură în smântâna unei oale cu lapte...

Tot astfel cred că s'a întâmplat, dar în titanice proporții, când minusculul soare incandescent care a fost într'o vreme Luna, a prins o pojghiță subțire de roce în formațiune și când gazele interne, dar mai ales puterea de atracțiune a pământului

provocătoare de uriașe marea, au ridicat coaja lunară abea formată într'o gălcă ce a tot crescut până ce s'a deslipit de masa încă lichidă a Lunei într'un punct situat în regiunea polului sudic lunar. Au scăpat atunci explodând și aprinzându-se gazele fierbinți enorm dilatate și coaja boltită, umflată a Lunei s'a prăbușit deodată, cu toată greutatea, dela mii de metrii, jos! Astfel s'au format Oceanul Furtunelor, Marea Ploilor și golfurile adiacente, astfel s'a format ceva mai târziu Marea Crizelor.

În punctul de rupere a coajei de suprafața lichidă și în jurul liniilor de spintecare a coajei în bucăți, a eșit la suprafață invazia de bășici. Plecate din adâncimea solului în fuziune, și trecând prin stratul de pastă din ce în ce mai cleioasă, au ajuns la suprafață învălite într'un strat subțire de materie topită. Unele din aceste bășici, uriașe, de sute de kilometri diametru, au crăpat de îndată ce au eșit la suprafață, gazele ce conțineau au scăpat iar materia solidă a capacului boltit al bășicii s'a prelins pe lături înălțind marginile ochiului format cu un brâu de munți foarte înalți. Alte bășici mai mici, n'au putut sparge coaja lor întărită și atunci, pe măsură ce prin răcire se condensau gazele din centrul lor, coaja semisferică convexă lipsită de reazăm, a început să se lase până ce s'au format două pungi proptite pe o muche medială în chiar centrul fiecărei bășici. Aceasta e originea craterelor cu piton central.

Au fost evident, într'o perioadă și mai

târzie, și vulcani asemenea celor pământești, dar sunt atât de mici aceștia încât nu-i pot vedea astronomii cu cele mai puternice ochiane cum n'ar putea un iubitor al cerului din Lună să vadă Vesuviul.

Răcirea și mai tare a coajei lunare și mai cu samă variațiunile enorme de temperatură, au produs crăpăturile, »rilele« și »razele luminoase« ca cele cari pleacă din Tycho, Copernic, Kepler ș. a., cari sunt probabil tot crăpături foarte lungi ale solului, umplute însă cu quarz vitrifiat, acid boric etc. și strălucesc ca zăpada când razele soarelui le luminează perpendicular.

De s'ar putea să spinteci Luna, să privești o secțiune a solului ei, ai vedea o nesfârșită suprapunere de găuri uriașe, absolut sferice, din ce în ce mai gigantice cu cât te-ai apropia de inima Lunei. Sunt bășici, umplute cu gaze, »cratere«, cari s'au oprit la diferite distanțe, de toată adâncimea solului lunar, ne mai putând străbate coaja prea repede solidificată și să mai iasă la suprafață spre a forma noi ochiuri lunare, ci au înțepenit, la înălțimi variate, formând rezervoare uriașe de aer, de gaze; formând grote de sute și mii de kilometri, grote absolut sferice, căptușite cu roce din ce în ce mai grele cu cât sunt mai adânci; străbătute unele de filoane de metale.

Aurul însă, și metalele grele, nu se găsește pe satelitul nostru: a fost reținut prin forța centrifugă în fundul adânc al Pământului egoist, spre bucuria omenirii creată de dânsul.

CÂNTEC.

Frumoasa mea aseară îmi zise lăcrimând:

*Neîmblânzita soartă de-a scris în neagra-i carte,
Eu să rămân pustie și tu să plângi departe,
De ce nu stingi văpaia ce 'n inimă-ți trimite
Săgeți de foc și doruri ce adesea te frământă?
De ce la alte fete să nu zimbești, iubite?*

*Și i-am răspuns în șoapte de dragoste ce cântă:
— De-aș stinge 'n mine focul, de te-aș uită pe tine,
Și părul-ți, alba față ce veșnic o dezmiere
Cu sărutări, cu visuri și svon de cânturi line,
Odată cu iubirea-ți și vieța-mi o să pierd.*

E. Papazissu

1969 - Dec. 10
Dum R 0

Baba groasă.

I.

Scurtă, groasă, cu capul mare înfășurat într'un tulpăn vechiu și rupt, pe sub care ieșau cărlionții de păr alb-vânăt; cu fața largă buhăită, cu gura tăiată de buze cărnoase, cu nasul adus și cam bocârnat, cu un neg ca o alună mică, de-asupra buzii de sus, rotund din care ieșiseră vre-o trei fire țepoase de păr alb; cu o gușă, care se cută sub bărbie și îi astupă grumazul; dar cu cămașa de cânepă desfăcută la piept, pe sub marginile căreia se zăreau sânii ei moi, atârnați, de bătrână-stoarsă de vremuri, așa eră Baba Groasa.

Doar în ochi îi mai rămăsese ceva din vieța de odinioară, o scânteie, care se aprindea și stângea ori de câte ori îi pomeneai de vre-o întâmplare din trecutului ei.

Numai ce-o vedeai dimineața ieșind pe poartă cu o cârpă înodată în mâna dreaptă, iar în cea stângă pe umăr cu un băț scurt de care atârna îndoit în două părți un sac murdar, cârpit ici și colo cu petece din altă stofă. Mergea pe drum legănându-se după călcatul picioarelor late, grase, desculțe, azi într'un sat, mâne într'altul. În buzunar avea un ghioc vechiu. Și când zărea la vre-un pârleaz vre-o codană singură, se făcea a-i da bună dimineața, pe urmă se așeză lângă pârleaz jos oftând:

— Of! bătrânețele, mamă, am ostenit!

— Da, unde te duci, babo?

— Mă duc la o fată frumoasă să-i fac de dragoste.

— Ști să faci, mătușe?

— Da, ce nu știu eu! E, hei!

Eră destul atâta. Baba Groasa își ademenise prada. De aci încolo numai inima fetei să n'o fi izgonit-o, că nu plecă ușor.

Scotea ghiocu, și zicea fetei:

— Șezi ici lângă mine și adu mâna.

Codana se așeză lângă ea, cu sufletul nerăbdător de a-și afla ursita, și se uită cu capul plecat în ochii vii, ademenitori ai babei. »Ce mi-o spune Doamne?« își zicea fata.

Iar Baba Groasa suflă de trei ori peste ghioc, apoi îl ducea la urechia fetei și-o întrebă.

— Auzi ceva?

— Cum să nu! Par'că pocnește ceva înlăuntru.

— Ei, vezi? Acolo e puterea lui Dumnezeu, maică.

Și începea baba să deșire câte în lună și în soare. Din zece nu se putea să nu se potrivească una măcar și atunci fata se minună de vraja ghiocului și de puterea ascunsă de a găci a babei. Când se simțea iar în putere, odihnită, se ridică să plece. Dar până atunci fata fusese acasă de două ori de trei ori. Și se cunoștea, căci sacul babei se cam rotungea legat la un capăt cu un crâmpei de sfoară veche. Iar în buzunar sunau gologanii.

Fata rămânea mulțumită, că Baba Groasa i-a găcit multe din tainele ei; iar hârca de bătrână mândră că făcuse saftea în dimineața aceea. Și plecă mai departe.

O cunoșteau toate satele dimprejur. Și nu arareori se vedeau în satul ei, câte o fată, două, străine, intrând tiptil pe porțița casei, ca să le dea Baba Groasa cu ghiocu.

Casa ei cu două odăi și o sală la mijloc, învălită cu stuf, iar la ferestrele uneia din odăi, în care băgă pe cele ce voiau să le găcească, cu hârtie galbină, stă ghemuită, par'că apăsată de undeva de sus de povara vremurilot. Hornul de pământ cu marginile de sus negre, pe unde

se prelinsese fumul în bătaia vântului stă într'o parte, gata să cadă.

În lăuntru o laviță și pe ea cărpuşoare mototol, înodate și iar înodate, cu fel de fel de lucruri și rădăcini, cu flori, cu oase de liliac, cu năvalnic și sânge uscat de lup, cu lemn sfânt, cu busuioc înăclăit în unt de lemn dela sfântul Mir și cu alte lucruri vrăjitoarești, din care scotea și rupea baba numai câte o fărâma de vindeă fetelor încrezătoare.

De se întâmplă să fure hoții, boii vre-unui creștin, păgubașul se ducea cu gândul la Baba Groasa, [ca ea, care știa multe, trebuia să-i gătească cine i-a furat boii. De se întâmplă să cadă bolnavă vre-o femeie, nu se putea să nu pornească bolnava măcar în căruță până la Baba Groasa], ca să-i deie de leac. Găcea Baba leacul ori nu, răsplata și-o luă.

Iar când treceau femei străine prin sat pe lângă casa ei, nu se putea să n'auzi șoptindu-se în taină, ca de ceva misterios și plin de vrajă:

— Aci stă Baba Groasa!

II.

Îi plăcuse Babei să și trăească în viața ei. Când o apucă noaptea în vre-un sat vecin, nu se mai întorcea acasă. Așa într'o seară, se pripăși la o cârciumă cunoscută ei. Întră binișor înlăuntru își așează sacul cu mălaiu, strâns pe gâcit, jos în colț, iar ea se puse pe un scaun la masă și ceru întâiu o ciuzeacă de rachiu »ca să-și mai potolească vătămătura dela inimă», pe urmă masline și pâne. Și așa, pentru începenie, folfoti baba mai mult cu gingiile maslinele și pânea și sorbi din rachiu, plescăind din limbă cu ochii la cârciumar:

— Cum se mai duce, maică, par'că-i unt! zise ea.

— Se duce, babo, că-i de-l bun! Știu eu ce-ți trebuie Dtale, spuse cu mândrie, cârciumarul.

Și începù baba să povestească din

tinerețe, punând slăbirea puterilor ei pe seama »pustiei de vătămături«.

Negustorul șiret, făcù un semn din ochi băiatului, care stă lângă tejghea, cu șorțul verde dinainte, uitându-se ironic la babă și piciul se strecură pe ușă. Peste câteva clipe se întoarse însoțit de trei lăutari ai satului: Vioristul, slab și subțire, gătit boerește, dar cu cravata roșie foc la gât; țambalagiul scurt, cu un pântece par'că ascundea un sac cu făină pe sub vestă și de care-și sprijinea țambolul cu sârme de oțel, legat cu curele reduse peste umeri; și cu »basul«, ăl cu »purceaua« al cărei gât lung cu patru cuie negre mari îi trecea lui de cap în sus.

Cum îi văzù Baba Groasa, atâta îi fù, par'că întinerise și se mai subțiasse puțin. Ochii îi scânteiau de bucurie, iar gura ei se întindea într'un suris lung de credeai că-și recheamă toată tinereța ei dusă de mult. Și oftă:

— Of, Mirică, maică, ă-mi mai cânti odată pe »Aoleo, frate peline!«

Își înstrună țiganul dibla, dupăce țambalagiul, atinse cu bețișorul înfășurat în cârpă, sârmele țambalului, puse vioara la umăr, își plecă urechia peste ea și trase din arcuș de plângea scripca un viers trist, prelung, scos par'că din adâncul friii utiui neam amărit.

Iar din gură:

Foaie verde măracine

Aoleo, frate peline, Leano, of,

Amărâtă-i frunza'n tine

Ca și inima din mine...

Baba Groasa ascultă oftând, cu ochii duși, cu sufletul trimis departe în vremi trăite și pe cari le rechemau coardele jeluitoare ale viorii.

Pe masa ei începù să vină una câte una sticle cu vin roș, cu spuma albă, cutii cu sardele, pâine, și mai la urmă, un pui fript rumen, cu picioarele tăiate scurt în jurul cărora stau înfășurate căpătaie de

sfoară unsuroasă cu care fusese legat de frigare. Mirosul fripturii de pui liniști vătămătura babei, vinul îi deslegă limba, iar vioara și cântecul țiganului îi deschise pofta de viață, de cântec și de joc.

Încet-încet prăvălioara se umpluse de țărani și femei, cari cunoșteau pe Baba Groasa, și cari rămâneau înlăuntru s'o vadă cum joacă, după ce se îmbată puțin. Ei se așezară la mese câte doi-trei, cu femei și babe și ascultau cântecul lautei, râdeau, vorbeau, cu ochii la babă. Glumele curgeau pe socoteala ei, dar ea nu se supără. Îi părea bine, că nu e singură. După ce mănăcă puiul și mai sorbi o litrișoară de roșu. Baba Groasă se ridică dela masă. Puse mâna stângă în șoldul ei gras, mare, iar pe cea dreaptă o întinse în spre oameni. Dar nimeni nu se prinse la joc cu ea. Lăutarii cântau, iar ea se învârtea în loc și săltă și bătea cu talpa piciorului în pământ. Pe șoldul drept se deprindea din fustă un ghelmotoc umflat, care se bălăbănea într'o parte și într'alta pe coapsă după săltatul ei. Eră buzunarul plin cu cârpe innodate, cu legăturile în care stau strânse și uscate farmecele și vrăjile ei.

O femeie mai tânără, cu tulpan alb la cap, care văzù, șopti lui bărbatu-său: »Aia-i traista dracului?... Acolo ține ea cornul lui...« El surise și zise: »Hm! Mai șiți!«

Jocul se întetea, pământul dărdăia, chiotele răsunau, vinul curgea pe gâtul babei, iar ea, plină de sudoare brobonată pe obrazi, roșie la chip, cu părul cărunt ieșit în neregulă de sub tulpanul vechiu și rupt, căzù ostenită pe scaun. Sufală din greu. Din obrazi îi ieșau văpăi. Prin tot trupul ei gras se strecură o moleșală, o sfârșenie de o făcea se închidă ochii tot mai des, mai prelung.

Cârciumarul se dete pe lângă ea și-i șopti:

Hai, mătușă de te culcă, c'ai ostenit!

Hai, maică!

O duse în odaia de alături unde se culcă baba și dormi dusă până o deșteptară razele calde ale soarelui ce-i luminau chipul ei buhăit, cu negul deasupra buzei, cu sprâncenele cărunte, chip lătăreț stricat de vreme, asemănător unei bucați de pământ moale din care niște copii ar fi încercat să scoată un chip omenesc.

III.

Vremea trece, venise primăvara. Baba Groasa îmbătrânise rău. »Pustia de vătămătură« o trântise la pat. Ea nu mai ieșise din casă toată iarna. O nepoată o îngrijea cum putea, dar sănătoasă n'o mai făcea.

Se ridică într'o rână spre fereastră, stergea cu mâna abureala de pe geam și se uită la drum. Din când în când oftă lung, și se afundă, iar în pernă.

De câteva zile soarele cald și vântul uscat svântaseră umezeala pământului. Afară, aer proaspet, vrăbiile ciripeau pe la streșini, cocoșii cântau în tot satul, se auziau zbie-râte de viței și behăit de oi, fătate de curând.

Baba Groasa nu mai putu răbdă în casă. Își ridică capul de pe pernă și strigă pe nepoată-sa deafară. Când intră fata, baba se uită în ochii ei, oftă și-i zise:

— Aș vrea să mă scoateți afară în bătatură să mai văd pe sfântul soare!...

— Bine, mătușe, să chem pe cineva să-mi ajute...

Dute!...

Fata ieși și rugă pe două vecine, cari veniră, așternură în curte o scoarță veche și o pernă, apoi o luară de subsuori și o scoaseră afară.

— Ți-e mai bine, baba? o întrebă una.

— Mi-e mai bine, să-ți dea Dumnezeu sănătate, răspunse ea.

Femeile plecară.

Baba Groasa se întinse pe scoarță la soare și se uită în sus pe cerul albastru pe care stă nemișcat un nor alb, alb stră-

lucitor ca o spumă de argint. Privirea ei înviorată se pierdea în acel nor.

Trecu pe drum Mirică. Cum o zări se apropie de gard și pe deasupra streșinii joase o întrebă:

— Ce mai faci mătușă?

Baba se ridică, îi cunoscù glasul, se uită spre el și îi făcù semn să între în curte. Lăutarul intră, s'apropie și se uită la ea. Slăbise baba, abia o mai cunoștea.

— Da, ce cauți pe la noi? îl întrebă ea.

— Am nițică treabă la un român.

— Vioara e la tine?

— La mine!

— Da, tambalagiu unde-i?

— În sat... Vrei să-l chem?

Drept răspuns Baba întoarse capul într'o parte și oftă:

— Of, Mirică, maică, o să mor și așa vrea să-mi mai cânti odată, zise ea cu vocea slăbită.

— Atunci mă duc să-mi aduc tovarășii.

— Dute, maică, îl îndemnă ea cu glas înduioșat.

Țiganul plecă. Nepoata babei cum auzi, se bucură. Se duse veselă spre bătrâna. Aceasta cum văzù îi zise:

— Dute la cârciumă și iea două oca de vin roșu, pâne și sardele.

Peste o jumătate de ceas baba făcea chef. Se ridicase de pe pernă și ascultă la Mirică, care îi cântă din gură, ținându-și isonul din vioară, ușor, plângător cu adierea sufletească a cântecelor bătrânești, care se stâng:

»Nevastă cu doi bărbați,
Ia-mi cuțitul din ficiați,
Nu lăsa să ruginească,
Ficiați să-mi putrezească!

Dupăce beu o oală de vin și moscoli în gingii un miez de pâne muiat în untdelemnul din cutia cu sardele, se încinse

focul în inima babei. Cercă să se scoale în picioare, dar nu putu. Se lăsă pe șezut, oftă din răspuțeri și zise lui Mirică:

— Ia, zi, Mirică brău! Să-l joc aci pe loc până oi muri!

Lăutarul începù: vioara zumzăia din coarda subțire, țimbalele zbârnăiau de lovituri, iar Baba Groasă săltă în joc din trunchiu, cu mânilor în aer, învârtindu-se pe jumătate dela mijloc. Iar din gură scotea niște chiote răgușite, întrerupte adeseori de sunete sacadate, în ritmul săltatului ei pe loc:

— Ii-i!... Ha-a! Ha-ha!... Ha-a... Ha-ha!
Se strânseseră copiii la drum și se uitau printre nuelele gardului. Baba Groasă săltă de foc. Ei făceau haz.

În trupul acela prăpădit de boală și bătrânețe se adunase de prin toate vinele și de prin toți mușchii cele din urmă puteri și izbucneau cu sete de vieață, răzvrătite într'un suflet, care trăise și-și simțea sfârșitul.

Soarele cald revărsă lumină în curtea babii. Cerul senin, norul de argint pierise.

Baba întinse încăodată mâna ei nodoroasă și uscată spre oala cu vin; tremurătoare o aduse la gură și sorbi cu sete. Dupăce beu făcù din gură: »ha!« cu mulțumire. Se șterse la gură cu mâneca cămeșii și cu ochii la lăutari răcnii:

— Zi, Mirică, mamă, zi, cu foc!... Ă! că numai sunt eu în zilele mele!...

Lumea trecea pe drum, se oprea și se uită printre nuelele gardului la ea. Le auzea șoptind: »Face baba chef! De i-ar fi a bine!...«

* * *

Pe seară ostenise. Se trântise cu capul pe pernă și gemea din greu. Lăutarii plecase. Nepoata babii se duse prin vecini și se întoarse cu două femei cu ajutorul cărora duse pe babă în casă. Se înoptase. Incet-încet liniștea nopții se lăsă pe

tot cuprinsul satului. Ici și colo mai lătră
câte un câne.

Cerul senin, plin de stele albite de
lumina vie a lunii, acoperea cu misterul
lui vieața adurmită.

Casa Babei Groasă stă de veghe cu
ferestrele în lună. Înăuntru, tăcere.

Pe geamul mic al ferestrii odăii, în
care eră baba se strecură o rază înduioșată
de lună, privi înăuntru, ascultă și se opri
mirată pe chipul galbin al Babei Groase
moartă.

N. Mihăescu-Nigrim.

Balada Austrului.

Eu sunt trubadurul bastard
Plecat de departe, poete,
Din țara frumoaselor fete,
Din țara 'nfloritului nard
Și-a ochilor celor ce ard
De-a dragostei veșnică sete.

Hoinar am umblat prin livezi
De palmi cu umbrare eterne;
Lumină de aur se cerne;
Pe pajiști cu albe cirezi,
Pe iarbă ce'n preajmă cât vezi
Talazuri sub pasu-mi s'așterne.

Și-asemeni umblat'am hoinar
Pe țărmii tăcuți și sălbatici
Cu schimnici bătrâni singuratici,
Și-adesea oftam cu amar
Cântându-mi duios un pescar
Pe undele mării Adriatici...

Tu oare nu vezi uneori
A vieții trecute năluca
Și jalea atunci nu te-apucă
Cu netălmăcitu-i fior?
— Din urmă te chiamă un dor,
Nainte o poruncă de ducă!

Aidoma-i sufletul meu:
La pieptu-mi cu dulcea chitară —
Rapsod vagabond de-odinioară, —
Eu cânt tânguios ca Orfeu
Cântări care umblă mereu
Cu mine din țară în țară.

Castele pe coaste de munți,
Femei sărutate 'n balcoane
Din iuresul sprintenei goane,
Și fluvii pășite de punți
Și codri sonori și cărunți,
Nimbați de apusuri — icoane,

De care mi-e drag și mi-e dor
Răsar în cântările-acele.
Cî'n van mă tot rog către stele!
Când versul meu tremurător
Prin ramuri cu flori îl strecor,
Se scutur' miresme din ele...

Ca gârlele vii din pământ,
Trecutul din neguri răsare;
Năvalnica lui revărsare
Zăgazul uitării l'a frânt
Și curge cu zbcium și cânt
În sufletul meu ca'ntr'o mare,

Mă chiam' amintirile stoluri —
Mă'nvolbur atuncea, mi-e greu,
Rotesc împrejur-mi ocoluri,
Vârtejuri ca suflul de z-neu,
Cu zvorul talarului meu
Umplând liniștile goluri.

Dar grabnic mă 'mpac... căci nu pot
Cumva să-mi înduplec menirea:
Deasupra-mi atâr'n' osândirea
Destinelor care socot
Nainte deapururi să 'not
Și ținta ni-o aibă neștirea.

Nichifor Crainic.

Ortografia conform regulilor academiei române.

I.

Pentru realizarea marelui ideal al *unității* culturale a *neamului* românesc întreg, sunt între altele, și următoarele opere de indeplinit:

1. *Ideile și sentimentele de solidaritate*. Pe aceste ni-le dau autorii savanți și patrioți.

2. *Formele cuvintelor* vorbite; pronunțarea lor uniformă: dicționarul, care e puntea practică pentru a se înțelege între ele diferitele provincii și colonii.

3. Vine apoi *Ortografia*, puntea practică pentru unificarea pronunțării.

Ne vom ocupa, de astădată, de aceasta de pe urmă; de oarece, precum o vedem destul de des, expres declarată, în prea mare parte din scrieri, un așa numit »*haos*« domnește pe acest teren.

Punctul de plecare ne va fi, firește, *Broșura oficială* relativă la ortografie (1904).

Aci, (pe pag. 4), cetim, ca principiu, a se scrie »sunetele prin *litere adaptate fiecăruia*«.

Însă, întâiu, *nu* s'au propus litere adaptate *distinct* sunetelor *i* și *a* finale accentuate în toate ramurile aplicațiunii lor. S'a preconizat *numai* accentul grav (^), pentru fiecare vocală finală accentuată (pag. 11).

Astfel, în seria de exemple: *bătù*, *dormì*, *auzi*, *cântà*, *lăudà*... toate, verbe, evident date în trecutul simplu; unde *a* sună ca *ă* accentuat; apoi se adaugă tot aci, tot cu accentul grav, ca exemple; *vedeà*, *ședeà*, *mergeà*, *dormià*, *sărià*; — verbe, în cari nu mai e sunetul *ă*; ci curat *a* accentuat; și înțelesul nu e la trecutul simplu; ci la *imperfectul* indicativului; (care mai just ar trebui numit timp *simultanu*). Nu s'a determinat, cum să cetim pe *a* la ultimile exemple. Tot ca în cele precedente? Dar atunci e eroare de pronunțare,

plus de timpul gramatical, și prin ea nedeciziune de înțeles; nepotrivire de idei.

Iată și alta nedeciziune: broșura adaugă un rând ca exemple, — fără explicațiune:

»dar: a hotărî lucră *lăudà*, *lăudă*«.

Aci, după conjucția adversativă »*dar*«, cuvântul *lăudà* e dat ca opus cuvântului de mai sus *lăuda*; dar nu e indicat felul opizițiunii.

Imediat după acest cuvânt de model — »*lăudă*« s'a pus alt cuvânt: »*lăudă*« — fără să ni-se indice, cum să pronunțăm aci pe finala *ă*; — o putem pronunța *lăudà* ca perfect simplu; dar și ca imperfect; deci, și portiță pentru rătăcirii de sensuri; — mai cu seamă după arătatul exemplu precedent din acelaș rând: *lucră*; la care iarăș e nedecis, unde să pui accentul; și astfel care să fie specia înțelesului de gândit, putând fi aceste de *două* feluri.

Tot așa nedeciziune e și cu însemnarea nedistinctă a sunetului final *i* accentuat; dând (pe pag. 7) pe *i* ca finală la *infinitivul* prezent al verbelor, — a *auzi*, a *lovì*, a *dormì*, — iar apoi (pe pag. 11) *aceiaș* formă *i*, în șirul exemplilor pentru *trecutul* simplu; (*făcù* *bătù*), — *dormì*, *auzi*.

Cu vocala *a* final accentuat și *ă* final accentuat, nedeciziunea e și mai mare încă. Iată.

Pag. 6, — ca exemple »*știà*, *vedeà*, *auzià*«. În toate aceste, *a* accentuat e pentru verbele la *imperfectul* indicativului; însă tot acolo stau ca exemple sau modele: *arà*, *adunà*«; la care e nedecis, cum să le cetești; căci le poți ceti tot cu *a* accentuat pentru acelaș imperfect; dar și *ă* accentuat, pentru trecutul simplu!

Pag. 11, — unul și *acelaș* accent, (grav), și pentru *trecutul simplu*, și pentru *imperfect*, în șirul exemplilor: »*făcù*, *șezù*, *dormì*, *auzi*; — *cântà* *lăudà* — *vedeà*, *mergeà*, *dormià*, *sărià*«.

Altă *nedistințione*: — »a vedea« și »el vedea«, — »a ședea« și »el ședea«, — etc.

Pentru un număr de cuvinte, ni-se preconizează câte două forme de modeluri: plus că se recomandă și cuvinte cu forme provinciale, cu cari se slăbește progresul spre uniformare.

Iată aceea listă:

»a dormi și a durmi; — a părtini și a părteni; — secol și secul«.

Alta. Broșura propune să se scrie *nedecis* în câte una din două forme; »ecuator și ecuator; — elocuent și elecvent; — ecuestru și ecvestru, — a frecuenta și a frecventa; — sanguin și sangvin; — linguist și lingvist«.

Aci, patru observațiuni, și anume:

1. câte două forme, în loc de una; lucru contrar unificării.

2. câte una din forme, care nu există în uzul vorbirii destinate a deveni în general normativă.

3. la majoritatea din listă s'a preconizat, ca preferabilă, evident, tocmai forma, care *nu* sa vorbește; punându-o pe aceasta în locul întâiu; iar pe forma care se vorbește, drept a doua, ca negliabilă.

4. nu s'au pus toate așa, în mod principial; s'a pus *una* în ordinea »corectă« și toate celelalte în ordinea, care se poate considera ca nedorită. Apoi, în grupa acestor de pe urmă, cu *u* urmat de vocală, evident, că se confirmă că *pronunțăm v*, și *nu u*; *cvart*, *cvadrat*, consecvent elocvent, a frecventa, etc. Dar atunci pe litera *u*, în alte cazuri analoage, în cari adecă *u* e urmat de o vocală, acel *u* se va pronunța tot ca *v*, fiind indentitate de formă scrisă; *perpetvū*, *assidvū*, etc.; ceeace e contrar pronunțării reale.

Altă *nedeciziune*: pe pag. 10 se propune să scriem »înmulțire, înmormântare«; apoi se mai dă și »înmulțire, înmormântare«, etc.

Pag. 11, ca model: »dela« (*un* cuvânt); dar apoi și »de la« (*două* cuvinte).

Pag. 5, »Numai numele proprii de familie române își pot păstră ortografia lor, — Quintescu«, etc. Uzul irezistibil însă nici cu aceasta nu se conformează; ex.: Take Ionescu, Take Anastasiu, Take Policrat, takîștii, takismul, etc.

Altă *nedeciziune*: exemplu, »abia«: perfect, fără orice adaus de vre-un semn superfluu; însă și »abià«; tot așa, cu accent *superfluu*: »preà«, așa, aci, ei veniàu, el veneà«, etc.

Mă opresc la aceste puncte de nedeciziuni și alte imperfecțiuni; și voi propune câteva îndreptări — pe tapetul *discuțiunii*.

II.

În scrierile mele cu propuneri de reforme, »Psihologia și Consecutizmul«, am arătat în mod dezvoltat, că cuvintele sunt niște acțiuni, cu care ne servim ca de mijloace practice, cu ajutorul cărora ne punem în curs repetat activitatea cugetării. Scrisul e un total de semne, cu ajutorul cărora am *convenit* a ne deșteptă ideile speciale auditive despre cuvinte, în diversele lor forme, pe cari, la rândul lor, le întrebuițăm tot ca pe mijloace practice, convenite și învățate, pentru a ne pune în curs diferitele forme de activitate cugetativă, de așa zisele idei.

Idealul formelor scrierii, — *orto*-grafia (mai just, *practico*-grafia, *eu*-grafia, *agato*-grafia), ar fi forma cea mai simplă, mai ușoară, mai distinctivă și mai precisă, pentru toate formele cuvintelor pronunțate și pentru toate nuanțele *ideilor* sau a cugetărilor, ce ele pun în curs.

În cele următoare voi propune câteva forme, ce cred mai practice și deci preferabile în mod întemeiat.

Principiu general. Să urmăim consecvent, după norma că pentru fiecare sunet, dar și fiecare specie de *sens*, înțeles, sau idee, indicată prin forma psihico-gra-

matală deosebită, *să convenim* a ne servi de câte o literă îmbrăcată la nevoie cu un semn distinctiv, exclusiv pentru acest fel de sunet, și pentru aceea clasă de sens sau înțeles, mod și timp gramatical, etc. (întru cât asemenea specificare nu ar da loc la economii în sistemul scrisului).

În special, pentru sunetul **a** final accentuat, la verbele conj. I, în *are*, infinitivul prezent, să scriem, — la trebuința de distincțiune, — *a* cu accent acut (**á**); ex. a *luá*, a *ará*, a *lăudá*, etc.; și tot așa la alte forme; ex. o *pará*, o *sacá*, și adverbul adoptat *dejá*, când ar fi rizic de ambiguitate cu substantivul *deje*, articulat *deja*.

Accentul grav (˘) e mai nepractic la scris și discordant la vedere în raport cu oblicitatea scrisului; iar pe de altă parte vom avea nevoie de el pentru trebuința distincțiunilor, cum la *trecutul simplu* cu *ă* accentuat; ex. el *arâ*, *lăudâ*, etc., pentru a *nu confundă* pe *ă* accentuat cu *a* accentuat; *trecutul simplu* cu infinitivul prezent și cu *imperfectul*! etc.

Pentru sunetul *i* final accentuat; 1) la infinitivul prezent să scriem *i* cu accent acut (**í**); ex. a *dormí*, a *fugí*, a *auzí*, a *loví*; 2) *i* final accentuat la *trecutul simplu* — *i* cu accent grav (**î**); ex. el *dormî*, el *fugî*, el *auzî*, el *lovî*.

Pentru *u* final accentuat, să profităm tot de agreabilul și la scris practicul accent *acut*, ex. el *tăcú*, el *făcú*, *crezú*, *bătú*, *șezú*, *văzú*.

Tot pentru a se evita ambiguitățile și confuziunile, e recomandabil să ne ajutăm, distinct, de ambele aceste accente; ex. *copăi* și *cópii*; *robii* și stările de muncitori în fabrici sunt curate *robăi*; eu acolo *robăi* doi ani; în versuri, *prăpăd* și *prăpăd*; *năpăd* și *năpăd*; *ură*, și el *urà*; *scătură*, și el *scaturà*; *cură*, și el *curà*; *dură*, și cearta *durà*.

Cu toată păstrarea și utilizarea celor două accente, acut și grav, tot mai avem cazul de ambiguitate, ori cât de rar, între

a final dela infinitivul prezent al conj. I, și între *a* final dela imperfectul indicativului; ex. a *mână*, și — el *mână*; a *lăudă*, și — el *lăudă*, etc. Avem și alte feluri de cazuri, în care ambiguitatea rămâne fatal incurabilă.

Corectivul în parte rămâne pe seama textelor, a propozițiilor și frazelor.

În loc de *e* accentuat dela conj. II, — în *ére* — infinitivul prezent; forma prescurtată, în mod anormal se scrie *ea*; și astfel se *confundă* cu imperfectul indicativului. Pentru limpezeala pronunțării și a scrierii, e chiar necesar a se rosti și scrie în mod *distinct*; așa: el vedea, — și — a *vedé*; — el ședea, și — a *ședé*; — el încheia și a încheié: vântul adia, și — și a *adié*; — îi plăcea, și — a *plăcé*; — el vrea, și — a *vré*; — el avea și — a *avé*; — el îmbia, și — a *îmbié*; — el se mânia, și — a se *mânié*; — el rămânea, și — a *rămâné*; — se părea, și — a se *păré*; — el tăia, și a *tăié*; el ținea, și — a *ținé*.

Ca economie în aplicarea accentelor, să ne lipsim de ori ce semn special acolo, unde el e de prisos; unde lipsa lui nu ar cauza nici o ambiguitate; ex. — eu am doi fini; — când el va fini; — și el într'o oră fini teza. Din contra însă, de câte ori ar fi rizic de nedeciziune și astfel pericol de pronunțare și sens fals, trebuie să punem accentele distinctive; ex. — *agénți* — și *agenți*; — *albú*, — și *álbii*; — *boú*, — și *bóii*; — *copilărú*, — și *copilărîi*; — *doctorú*, și *dóctorii*; — *economú*, și *ecónomîi*; — noi *fúră*m — și noi *fură*m; — o *lúptă* — și el *luptá*; — o *măsurá*, — și el *măsură*; — *parále*, — și *paralele*; — *păru*, și el *părú*; o *úrmă*, și el *urmă*; — eu *cerú*, — a *cerú*, și el *ceru*; se *incliná*, și a se *inclinà*; — eu *stăpânú*, și *stăpânii*.

Cunoscutul proces secular, de a neglija din pronunțare sunetele neaccentuate, etc., mai cu seamă finalele, acest obicei a rătăcit pe unii la confuziunea specială de sensuri, la unele cazuri, numere, persoane, etc., în cari ei scriu; (tu spui, și) »eu spui;«

(doi pui, și) — »un pui;« (munți verzui, și) — »munte verzui« etc.

Iată și remediul: inevitabila păstrare a literei *u*, (cu scurtave, la nevoie); așa, precum nu vom scrie un *paiz*, un *scaiz*, un *mălai*, făina de *mei*, — un ochi; să păstrăm la nevoie pe *u* final cu scurtare (ü); scriind: eu suiü, eu spuiü, deal verzuiü, un puiü, un paiü, un roiü, un scaiü, un ochiü.

Să relevăm după aceasta, irezistibila tendință a organelor fonale, de a se rosti *z* în loc de *s*, la sfârșitul prefixelor *des* și *res*, când după ele urmează imediat o vocală, ori, una din consoanele, *b, d, g, j, l, m, n, r, v*. Aceasta provine din faptul mecanic, că pe când organele vorbirii se dispun a rosti consonanta *s*, finala arătatelor prefixe, tot pe atunci *se pregătesc* a rosti pe secventa vocală sau consonantă din grupa arătată; iar această pregătire, (pshică și)

nervo-musculară, face ca organele respective să treacă dela dispozițiunea (mai mult numai gândită plănuită), de a rosti *s* aspru la dispozițiunea de a executa *z*; așa: dezbinare, dezdaunare, dezbatere, dezmembrare, dezmetecire, dezrobire, deznădăjduire, dezlegare, deznodare, dezrădăcinare, dezvălire, războiu, a răzbi, a răzbate, a răzbuna, a se răzvrăti, răzleț.

În această direcțiune mergem irezistibil.

Pe aceleaș baze și pentru acelaș scop, cred că cu toții vom prefera a scrie (după cum se și pronunță), — a zbură, zburlit, a zbărnași, a se zbate, a zbiera, zbuclum, a zburda, zdravăn, a zdrobi, zdreanță, a zdruncina, zgârcit, zgardă, zglobiu, zgomot, zgură, zmerit, zmeu, a zvâcni, zvântat, zvârcolire, a zvârli, znop, zvon, etc.

Ioan Pop Florantin.

Turcul viteaz.

(Cântul XIII din Gruia lui Novac)

de P. D U L F U.

Impăratul în palat
Când a fost înștiințat,
Novăceștii cum scăpară,
Ce de turci tăiat-au iară:

A sărit, strigând, în sus,
Ca și pe jăratec pus.
Și la urmă... fără glas,
Dus pe gânduri a rămas.

Se 'ntrebă zi-noapte 'n gând:
Cum să prindă mai curând
Pe vitejii Novăcești,
Mândrii șoimi Ardeleneshi?...

Și-a făgăduit comori,
Pungi de galbeni sunători,
Celui care va putea
Prinși în mâna lui să-i dea. —

După zile de-așteptare,
Iat'un turc voinic răsare,

Se apropie... grăind:
— „Eu pe Novăcești ți-i prind —

Și cu mânila la spate
„Ți-i aduc legați, nălțate!“
Înățatul împărat,
Auzind, s'a bucurat:

— „De-i aduci legați aci,
„Jur că eu ți-oiu dărui —
„Și pungi pline, câte-i vrea,
„Și-un crâmpei din țara mea!“

Pleacă turcul, vijelie,
Înspre-a Dunării câmpie...
Trece valuri dunărene,
Trece dealuri, munți, poiene...

Cu fugaru-i tot zorește...
Apoi unde poposește?
În Ardeal, într'o pădure
Neatinsă de săcure.

Din acea pădure deasă,
Pân' la Novăcești acasă,
Pași vre-o sută doar, la vale,
Nu făceai mai multă cale.

Și s'așterne pe strigat,
De huiă pădurea 'n lat.
Inimosul Moș Novac
Il aude din cerdac.

Și grăește: — „Gruio tată,
„Ia repezi-mi-te, cată,
„Află: cine strigă oare
„Prin pădure-așa de tare?

„Ce drumeț tot chioțește,
„Liniștea de mi-o răpește?...
„Dac'o fi vr'un rătăcit,
„Zii, băiete, bun sosit.

„Calea dreaptă i-o arată,
„Și să vii 'napoi îndată.
„Dacă-i vr'un flămând, și n'are:
„Adă-l, ca să-i dăm mâncare.

„De-i vr'un gol să nu-l lăsăm;
„Să-l aduci să-l îmbrăcăm.
„Iar dacă-i vr'un turc viteaz,
„Trage spada... vezi, fii treaz.

„Să-l lovești, tu singur, bine;
„Nu te bizui pe mine!
Gruia armele-și luă,
Spre pădure 'n sus plecă.

Și 'n pădure, cum se urcă,
Dă de matahala turcă:
— „Alelei, măi turc smintit,
„Fi-ți-ar glasul-afurisit!

„Pentru ce tot chioțești,
„Și odihna ne-o răpești?...
„Dacă ai putere 'n vine,
„Haide, să te lupți cu mine!”

Turcul — ca și câinele —
(Curme-i Domnul zilele!)
Nici o vorbă nu grăește,
Se apropie hoțește.

Dela brâu, de sub ilic,
Scoate buzdugan voinic.
Face 'n vânt o 'nvârtitură,
Lui Gruia orchii fură.

Mi-l ochește, hoțomanul,
Ș'unde-i dă cu buzduganul?
Drept în furca pieptului,
Unde-i greu voinicului.

Gruisor s'a poticnit...
Iar păgânul a sărit,
L-a legat de-al său fugar,
Strâns, c'un lanț, ca p'un ogar.

Și s'a pus pe chiotit
Par'că și mai îndrăcit.
Din cerdacul larg de-afară
Moș Novac l-aude iară.

Și cuvântă: — „Puiu de leu,
„Niță măi, nepoate-al meu!
„Sabia la brâu și tu,
„Și 'n pădure mi-te du!

„Află, cine chioțește,
„Liniștea de mi-o răpește?...
„Gruia-i dus și n'a venit;
„Teamă mi-e c'o fi pierit!”

Niță armele-și luă,
Spre pădure 'n sus plecă.
Multă cale nu făcū,
Iată, că de turc dădū:

— „Alei, liftă blestemată,
„Sfânta zi de azi te bată,
„Și te-ar bate Dumnnzeu:
„Cum ai prins pe vărul meu!...”

„Și ce bine mi-l legași
„De-al tău roib, ca p'un borfaș!...
„Ia hai, nu te da 'napoi:
„Să luptăm și amândoi!”

Turcul — cași câinele —
(Curme-i Domnul zilele!)
Nici o vorbă nu grăește,
Se apropie hoțește.

Dela brâu, de sub pieptar,
Scoate și buzduganul iar;
Face 'n vânt o 'nvârtitură.
Și lui Niță ochii fură.

Mi-l ochește, hoțomanul,
Ș'unde-i dă cu buzduganul?
Jos la 'ncinsul brăului,
Unde-i păs voinicului.

Niță greu se poticnește,
Turcu-l leagă voinicește...
Și mi-i mână pe-amândoi
Dindărăt, ca pe doi boi.

Apoi prinde, și mai și,
A strigă și-a chiotei. —
Din cerdacul său de-afară
Moș Novac laude iară.

— „Na, nici Niță nu mai vine!
„Ce-o fi asta, vai de mine?...
„Doi feciori eu am avut...
„Pe-amândoi azi i-am pierdut?...”

„Singur am rămas în viață,
„Cu dușmanul să dau față?...
„Singurel, de capul meu?...
„Fie ce-o vrea Dumnezeu!”

Apoi lancea, ne'nfricat,
Buzduganul și-a luat,
Sabie la brâu și-a pus,
Și porni spre codru 'n sus.

Mult prin codru n'a suit,
Cu păgânul s'a 'ntâlnit:
— „Bun noroc, păgânule!”
— „Mulțumim, bătrânule!”

— „Bată-te, măi turc voinic,
„Legea ta cea de nimic!
„Bine-i duci pe amândoi
„Prinși, legați, ca pe doi boi!...”

„Vino, de ai vlagă 'n tine.
„Te mai luptă și cu mine!”
Turcul vine, hoțomannl,
Răsucindu-și buzduganul.

Și 'n Novac cu el izbește...
Moșu 'n palmă-l sprijinește;
Și 'nhățându-l, mâniat,
In păgân cu el a dat.

Turcu 'n mână-l sprijini,
Și 'napoi îl asvârli.
Moș Novac o mân'a 'ntins,
Buzduganul iar l-a prins.

Sulițele-apoi luară,
Și cu ele se luptară.
Sulițele tari s'au frânt,
Le-aruncară la pământ.

Sabiile și-le scot,
Și se luptă iar, cât pot...
Se lovesc mereu, aprins...
Nu se dă nici unu 'nvins.

Dar Novac cel ne'ntrecut,
A făcut el cea făcut...
Săbioara și-a 'nvărtit,
Și pe turc mi-l-a isbit:

Dela brâu mai jos un pic,
Unde-i moarte de voinic.
Foalele i-a spintecat,
Mațele i-le-a vărsat.

Turcul simte, că se pierde;
Cade jos pe iarbă verde...
Moșul, hai atunci, cu zor,
La nepot și la fecior.

Ii desleagă pe-amândoi...
Și 'ntorcându-se 'napoi,
Turcului căzut îi zice:
— „Alei, turcule voinice!”

„Turc ești oare pe deplin?
„Ori te tragi din neam creștin?...
„Căci eu... turc așa viteaz
„N'am mai întâlnit pân' az!”

Turcul glăsu-i pierdut:
— „Ba creștin eu m'am născut...
„Sunt de sânge românesc...
„Din pământ ardelenesc...”

„Turcii țara ne-au călcat,
„Mic de-acasă m'au furat...
„M'au crescut în legea lor:
„Turc dușman creștinilor!...”

Lui Novac, când auziă,
Inima i-se băteă,
Par'că vrea din piept să-i sară:
— „Ești născut în astă țară?...”

„Unde? Cine-i tatăl tău?...
„C'am avut un fiu și eu...
„Ani vre-o trei când a 'mplinit,
„Turci păgâni mi-l-au răpit!”

Turcul zise: — „Nici de mama,
„Nici de tata nu-mi dau seama!...
„Doar de cuibul părintesc,
„Ca prin vis îmi amintesc...”

„Sus erau, p'un deal cu fagi,
„Ale noastre case dragi...
„Când în jos priveam din deal,
„Dam de-un râu cu flori pe mal...”

— „Ce spui?... Sus pe-un deal cu fagi,
„Sunt și-a mele case dragi!...
„Când în jos te uiți din deal,
„Dai de-un râu cu flori pe mal!...”

„Ia mai spune-mi: din născare,
„N'ai pe trup vr-un semn tu oare?”
— „Ba pe gât, ici, sub bărbie...
„Vezi?... o pată vișinie!...”

Moș Novac se pleacă 'ndată,
Și la semnul spus când cată,
Graiu 'n piept i-se oprește,
Jalnic plâns mi-l podidește:

— „Da!... aici!... Of, ce-am găsit!...
„Tu ești dară cel răpit!
„Străinatul meu fecior,
„Fratele lui Gruîșor!

„Semnu-acesta... mi-e știut!
„Te găsii, copil pierdut!...”

Turcul de pe lume dus,
Vrea să se ridice 'n sus.

Dar căzù pe spate iar...
Și din piept oftă cu-amar:
— „Vai ursită ne'ndurată!...
„Tu, Novac, mi-ai fost deci tată?...”

„Azi, cu zile de-aș scăpa,
„De străini m'aș lepăda...
„Alipim'aș iar de-ai mei,
„Ca să lupt la rând cu ei!”

— „Ai să scapi, copilul meu!”
Il mângăie taică-său.
Și în grabă mâna pune,
Mațele să i-le-adune.

Vără 'n foale mațe scoase,
Foalele c'un fir le coase...
...Dar pân' foalele-i cusù,
Turcul sufletu-și dădù.

* * *

Și-l luară... mi-l jeliară...
Și la groapă-l însoțiră:
Ca p'un fiu de-aceeași mamă,
Și ca p'un viteaz de seamă.

Săpături la centrul pământului.

În zilele din urmă s'a înregistrat și în gazetele noastre știrea despre planul unui inginer englez de a face o groapă până la centrul pământului, provăzută cu trenuri de plăcere, circulând în spirale. Lucrul e arătat, ce e drept, ca foarte îndrăzneț și costisitor, dar în sine nu nerealizabil; inginerul, se spune, a și prelucrat în detaliu planul. Ar lipsi deci numai paralele și atunci am putea trece la America direct prin raza pământului și pe uscat și n'am mai avea lipsă să încunjurăm periferia expunându-ne atâtor primejdii pe mare, sau în atmosferă (cu aeroplanul). Ba n'am avea lipsă nici chiar de tren, ci sărind în groapă în câteva ceasuri am ieși de ceea parte a pământului. Să nu credeți, că e numai o glumă. Groapa numai s'o avem, prin centru, până de ceea parte. Trecerea ar fi lucrul cel mai ușor și matematiceste ușor de de dovedit.

Să știe doar, avem probe teoretice cât și practice, că cu apropierea de centrul pământului, gravitațiunea, atracțiunea lui, scade mereu. Aceasta s'a constatat cu ajutorul pendulului la afunzimi relativ foarte neînsemnate. La centrul pământului gravitațiunea masselor se suprimă reciproc. Acolo nu mai există gravitațiune, nici

greutate. Acolo ne-am simți ca în spațiul absolut, mai ușori ca un fulg și orice poziție a corpului ne-ar fi indiferență. Am putea face salturi de sute și mii de metri și să plutim în veci deoparte și alta a centrului fără să ne mai oprim și fără ca oprirea va să zică căderea să ne fie fatală, căci neavând greutate și neexistând gravitațiunea puternică dela suprafață, mișcările ar fi foarte încete; bunăoară cum plutește un fulg în aer.

Ei, dar cum am ajunge de ceaparte în câteva ceasuri? Foarte frumos. Sărind la suprafață în lăuntru gropii cădem cu o iuțeală uniform accelerată, proporțională cu timpul, iar spațiurile percorse se au între ele ca patrații timpurilor. În prima secundă străbatem aproape 5 metri. Iuțeala la sfârșitul primei secunde însă e de 10 m. După două secunde iuțeala e de 20 m., iar spațiul parcurs 45 m. și așa m. d.

Accelerațiunea cu apropierea de centrul pământului și scăderea gravitațiunii ar deveni tot mai mică și la centru ar fi nulă. Iuțeala ajunsă însă nu s'ar pierde de loc și așa am trece prin centru ca un meteorit, cu o iuțeală de mai multe mii de metri pe secundă. Ca să nu ne prefacem în foc și cenușe; ar trebui deci să-

pătura pompată de aer și astupată ermetic, ca să nu fie aer în ea. Lipsa de oxigen am putea-o suplini pe altă cale. Iuțea căderii ne-ar fi chiar deajuns pentruca să ieșim de ceaparte a pământului. Trecând dela centru de ceaparte iuțea noastră începe a scădea pe încetul fiindcă gravitațiunea lucră acum împotriva mișcării noastre și e egală cu gravitațiunea care mai înainte a cauzat mișcarea noastră accelerată. Ajungând la suprafață pe partea opusă, iuțea mișcării noastre scăzând în aceeaș proporție, numai invers, acolo ne-am oprî. Ar trebui numai să fim prinși, ca să nu recădem, căci altcum vaccilarea aceasta dela o parte la cealaltă ar ținea în veci.

Ar fi minunat. Să te dai cu capul în jos în groapă și să ieși în câteva ceasuri de ceaparte a pământului. Și lucrul e foarte ușor și realizabil — dacă am avea groapa. Iar inginerul are planurile gata, numai paralele mai lipsesc.

Dar inginerul a presupus, că pământul e solid până la centru, căci în smoală, sau lavă topită, nu poți face săpături și canale.

După teoriile cosmogonice însă centrul pământului s'ar afla în stare incandescentă. lică, ori poate chiar gazoasă. Pământul a fost și el un soare mic, care răcindu-se a prins coajă, respectabilă, dar relativ foarte subțire. Săpăturile arată o creștere a temperaturii cu un grad C. tot cam la 34 metri, așa că în aceasta proporție deja la o afunzime de 33 klm. am avea o temperatură de 1000 grade, în deajuns pentru o topi cele mai multe elemente chimice. Și să notăm, că cu cei 33 klm n'am făcut decât un pas spre centrul pământului. Am mai avea încă vr'o 6300 klm. până acolo.

Ce e drept astronomii nu pot aduce în concordanță cu aceasta teorie unele fapte astronomice, ca precesiunea (schimbarea direcției

osiei pământului) moreele (flux și reflux), decât admitând, că pământul e solid până în centru, sau că cel puțin se compoartă ca și când ar fi solid până în centru. Soliditatea aceasta însă nu trebuie să o judecăm pe baza experienței noastre dela suprafață. Nu numai temperatura hotărăște starea de agregatiune a unui corp, ci și presiunea. Poate avea un corp o temperatură înaltă, la care, lipsind presiunea, să ia forma gazoasă, dar sub o presiune corespunzătoare să ia forma solidă.

Cam așa trebuie să stea lucrul cu stările dela centrul pământului unde apăsarea masselor cauzează presiuni enorme, neînchipuite (2 milioane kilograme pe cm. pătrat, și tot așa neînchipuită e și aceasta stare solidă la o temperatură de mii de grade, căci în laboratoarele noastre nu se pot produce astfel de presiuni (ci numai până la câteva mii de kilograme pe cm. pătrat).

Destul însă, că îndatăce păturile dela suprafață s'ar luă și echilibrul presiunii s'ar nimici, încetând presiunea, materia, solidă sub presiune ar trece momentan în starea corespunzătoare temperaturii și noiei presiuni (scărite). Materia liberată de presiunea enormă, ar exploda formal sub formă de gaze. Dar n'am ajunge nici până la acest punct din cauza căldurii, insuportabilă pentru organismul nostru deja la 50—60 grade.

Așa, mai multe prospecte avem de a face excursiuni de plăcere pe lună, sau pe Marte, etc. decât la inima pământului. Poatecă odată, când pământul se va fi răcit complet... dar până atunci am avea cam prea mulțisor de așteptat. Cei nerăbdători n'au decât să sufle nițel ca să se răcorească mai iute.

I. Corbu.

Lacul.

În fiecare noapte, când bolțile s'aprind,
Stropesc cu aur lacul ce cântă priveghind.
El cântă'n aiurare și'n fundul lui adună
Tezaur — imagini de stele și de lună.
Se leagănă 'ntre țărmuri și murmură în șoapte,
Stăpân pe-un vis de aur în fiecare noapte,
Deși ca ieri și astăzi și mâni se va trezi.
Că, ce culege, pierde în fiecare zi.

Cu seara-ți crește visul și-ți moare trist în zori,
O lac vrăjit adesea, mințit de-atâtea ori,
Asemeni unui suflet ce-și făurește lumi
De pe tărâmul unde cu gândul doar te'ndrumi,
Mereu aceleași visuri răsar și iar dispar,
Iar tu le cânti venirea și plângi al lor zadar,
Intunecat de umbră și-aprins de instelare
In goana nesfârșită a clipelor fugare.

Nichifor Crainic.

Sonet.

O, fericire, cum te simt acum
Că'n tot ce-avem, ești tot ce nu se poate!
Tu nu poți fi nimic, deși din toate
Simțim că te înalți ca un parfum...

Ca flacăra ce'n spre comori ne-abate
Ne-atragi, dar fugi lucind și crești... și-acum
Când te credeam ajunsă, pieri din drum!
„Un dor, din orice forme 'n veci te scoate...”

Tu, care ești aievea, doar risipa
De-ademeniri, ce 'nfrigurează clipa;
Tu fermecat și ne'ntrerupt îndemn,

Tu, fericire!... Dacă amăgirea
Ți-s'ar fixă, într'un statornic semn
Tu n'ai mai fi o clipă fericirea!

George Gregorian.

NOTE POLITICE.

Cauzele eșuării tratativilor dintre contele Ștefan Tisza și Români.

Discuția, ce s'a deschis în parlamentul ungar pe urma tratativilor urmate între dl Tisza și reprezentanții partidului nostru național, au ridicat cestiunea română la o înălțime cum nu a fost în timpul din urmă și puternicele argumente aduse de oratorii români, cu deosebire substanțiala tratare a acestei cestiuni din partea dlor Mihali, Vajda și Dr. Ștefan C. Pop, au contribuit mult la luminarea contrastului, ce există între punctul de vedere românesc și cel al guvernului maghiar. Printr'o judicioasă expunere de motive, s'a evidențiat necesitatea schimbării radicale a actualului sistem de guvernament.

Intr'un mare articol apărut în Pester Lloyd apoi, dl Dr. Iuliu Maniu, cu competența-i recunoscută, ridică problema politică și arată nu se poate mai clar cauzele eșuării tratativilor. Dela discursul marelui Bărnuțiu nu ni-s'a dat să cetim un document mai valoros în împrejurări așa de însemnate, cași acesta, dat de marele său nepot. Reproducem numai câteva pasaje în lipsa de spațiu:

»Cu privire la scopul final al vieții de stat și la chipul cum au să fie îndeplinite îndatoririle statului, între politica de stat a Ungariei și între popoarele sale nemaghiare, mai ales poporul român, care trebuie considerat în prima linie atât pentru însemnătatea sa numerică cât și în urma conștiinței sale naționale mult întărite, în cursul timpurilor s'a format o deosebire de păreri atât de esențială și între concepțiunile acestea s'a făcut o prăpastie atât de adâncă, încât conlucrarea armonică și în urmăre o vieță de stat normală este esclusă.

Nu poți judeca ținuta politică a unui popor fără să-i cunoști starea sa sufletească și dezvoltarea istorică a cugetării sale politice. Rezultatul dezvoltării istorice și a situațiunei politice și sociale a poporului român este faptul netăgăduit și exprimat consecvent în toate manifestațiunile politice, că față de forma de stat chipu constituțională, inaugurată în anul 1867 care a început cu introducerea dualismului, s'a continuat cu sistarea autonomiei Ardealului și s'a desăvârșit prin afișarea principiului »națiunei maghiare politice unitare și indivizibile«, poporul român a rămas totdeauna pe punctul de vedere al celei mai hotărâte negațiuni, exprimată când mai energic, când în expresiuni mai blânde. În această nouă formațiune de stat, creiată fără să-l fi întrebat, fără să-l fi ascultat, fără conlucrarea s'a, poporul român a văzut nimicirea pozițiunei sale ce a avut deja în vieța de stat, înfrângerea existenței sale naționale asigurată deja în auto-

nomia Transilvaniei și în legislațiunea acesteia. Intre asemenea împrejurări, firește, această nouă stare de lucruri, care încet, dar consecvent a trecut dela unificarea politică la unificarea de rasă direct ofensivă, nu numai n'a aflat nici o rezonanță în sufletele Românilor, ci dimpotrivă a întâmpinat la dânsii cea mai mare neîncredere și supremă antipatie. Astfel a devenit, că în forma actuală de stat și în aceea pătură socială a rasei maghiare, care susține această alcătuire, poporul român nu vede numai pe contrarul său, ci chiar pe dușmanul său și sufletește nu s'a putut contopi cu nici una din instituțiunile acestei forme de stat. Nici bucuriile lui și nici nădejtile lui, nici tradițiunile lui și nici ambițiunile lui nu-și află locul în această alcătuire de stat și în cel mai adevărat înțeles al cuvântului el se simte străin în patria sa. Neglijarea culturai sale și starea socială înapoiată, ca o urmare firească a acelei neglijări, stagnarea sa economică, precum și înlăturarea sa dela viața de stat a produs la Români cea mai completă indiferență față de tot, ce aparține vieții de stat. Noi trăim înafară de viața statului și noi ne-am obicinuit cu viața fără de stat cu atât mai mult, căci noi am simțit și simțim numai poverile lui«.

Și iată conclusiile dlui Maniu:

»Asigurarea existenței noastre naționale constituie chemarea noastră și deși eu spre scopul acesta nu țin potrivită rânduirea actuală de drept public, totuși noi am fost aplicați a o primi și pe aceasta și într'adevăr nu suntem noi cauza, dacă bărbații de stat maghiari nu cred, că rânduiala actuală a statului se poate armoniza cu posibilitatea practică a dezvoltării naționale a popoarelor. Dupăce însă popoarele vor exista și nimeni nu le va putea răpi puterea conștiință de viață, statul însă trebuie să existe, astfel n'are să fie nici o minune, dacă într'un timp nu prea îndepărtat va învinge convingerea și hotărîrea, că ori se vor schimba bărbații de stat, ori va trebui schimbată rânduirea de acum a statului«.

Revizuirea Constituției Române.

După succesul armatei române și după minunatele succese diplomatice, ca o încoronare a acestei epoce de glorie, ce le-a fost dată fraților noștri din regat, urmează să se înfăptuiască acum marele ideal, spre care abia îndrăsniau a privi chiar și cei mai idealști bărbați de stat ai României. Vorba Românilor: n'aduce an ce aduce ceasul« s'a adevărit de minune. Devotațiunea pentru țară al poporului a aflat ca prin farmec ehou în inimile conducătorilor, cari sub imboldul celui mai înalt patriotism, au hotărît aproape cu unanimitate și într'un elan mișcător de însuflețire revizuirea constituției, pentru a atrage în șanțu-

rile iei păturile largi ale poporului. Pentru atingerea acestei ținte se va reforma actualul sistem electoral, care constituia un privilegiu numai pentru anumite clase, fără ca suveranitatea națiunii să fi fost cu adevărat reprezentată în camere. Pentru îmbunătățirea situațiunii țărănimii apoi, se va proceda la o expropriere justă, care să creeze și să întărească proprietatea mică și să stabilească

astfel acel echilibriu social, care e indispensabil în orice stat, care vrea să se menție și ceea ce nu va fi nici în detrimentul marelui proprietăți.

Când salutăm pe bărbații de stat ai țării românești, cari și-au putut lua aceasta nobilă hotărâre, salutăm cu o îndoită însuflețire renașterea României, care se va face de sigur pe aceste baze.

a. c.

Bibliografie.

Știi românește? — Sub titlul acesta s'a tipărit în abundență »Biblioteca pentru toți« Nr. 844 mult instructiva lucrare a dlui **Ion Gorun**. Ea cuprinde »Câteva observări asupra limbii, cum se scrie în vremea de față«.

Scrisă în mod spiritual și clar, cum scrie în genere dl Gorun, lucrarea ar fi de o reală utilitate, dacă ar fi citită și meditată în cercuri cât mai largi.

O reacțiune în contra... veghigențelor stilistice și lingvistice e absolut trebuincioasă. Scrierea dlui Gorun, e menită a produce o asemenea reacțiune, pentru stârpirea unor ciudate abateri literaro-gramaticale, cari au pătruns în publicistică, ba chiar și în literatura curentă. — Prețul 30 bani.

*

Țiganiada — poemă eroicomică în 12 cânturi — de **I. Budai Deleanu**, unul din clasicii noștri. Lucrarea-i a apărut într-o ediție completă

și adnotată în »Biblioteca pentru toți«, unde într'un tipar îngrijit formează numerile, 891—892.

Subiectul e o expediție a lui Vlad Țepeș, domnul Munteniei, împotriva Turcilor. Aceasta ar fi poema eroică, al cărei comic îl formează descrierea, »ajutorului«, pe care îl dau lui Țepeș, Țiganii, cari sunt gata ori când să-l trădeze. Pliin de humor e descrierea traiului Țiganilor în tabără, planurile lor și felul »cum se înțeleg«. O ironie la adresa Ungurilor e episodul lui Becicherec, ce pleacă să-și caute iubita, episod ce nu are legătură cu acțiunea principală.

Lucrarea e una din cele asupra cărora s'a scris mult la noi. I-s'au făcut analize literare, cari figurează și în programele școlare.

Ținând seamă de vremea și limba când s'a scris e o lucrare meritorie, ce nu putea lipsi din »Biblioteca pentru toți«, în al cărei program trebuia să figureze.

REDAȚIONAL.

Rugăm pe on. noștri cetitori să ne ierte pentru întârzierea, cu care a trebuit să apară numărul de față. Pe lângă multe cauze externe, neatarnătoare de voința noastră, ne-am resemnat și noi să-i amânăm apariția pentru a preveni multele neajunsuri și confuzii provenite din faptul, că revista noastră a început să apară în cursul anului și nu în luna Ianuarie, o dată, cu care publicul nostru este atât de obișnuit. Numărul de față deci, e a se considera ca apărut pentru lunile Martie și Aprilie, pe când nr.ii 1 și 2, pentru lunile Ianuarie și Februarie. Acelora, cari au plătit costul abonamentului pe $\frac{1}{2}$ an, le expiră astfel abonamentul numai

în 30 Iunie, iar aceluia, cari au plătit pe anul întreg, le expiră abonamentul în 31 Dec. a. c.

În acelaș timp, ne luăm libertatea, ca tocmai în vederea apariției regulate pe viitor a revistei noastre, să rugăm pe toți restanțierii de plată, să-și achite fără amânare suma, cu care ne datorează, iar noilor abonați ne permitem să le atragem atențiunea, că costul abonamentului e a se plăti înainte.

Cari nu doresc să fie numărați între abonații noștri, sunt rugați să ne remită nr.ii primiți, ori să achite costul lor și să ne avizeze, că nu vor să fie trecuți în lista abonaților.

Redactor responsabil: **ION MIHU.**